

1780-

*

1. Lilienskius; : Rhapsodiae supplementa. Program,
quo trium facultatum decani seniores et reli-
qui auctores memoriam Lilienskius ~~in~~ dicunt.
2. Arnolt, Gulpius Augustus: Inam Constantiae et
Inam Fridericam, Seniae Doctores, nequaquam
religionis causa oppugnare creationem Fernan-
nandi I, regis Romanorum.
3. Bauerus, Henricus Godefridus: De pacto here-
ditatis enumerativo.
4. Bienerus (Christianus) Gollub: De originibus juris
dictionis feudalis ex jurisdictione ordinaria
repetundis
5. Breuning, (Christianus) Henr: An legatarius speciem
legatam Publiciana actione petere possit?
6. Eimerus, Christianus Gollub: Praeter occupationem
nullum esse modum dominii acquirendi
naturalium.

1780.

7. Hebenstedt, Henricus Michael: De interrogatione
testium ~~in~~ in secreto. Programma, quo et ora-
tionem criticam continet.
8. Hommel, Carolus Ferdinandus: Orationes sup-
plementariae. Programma, quo et solennis inaugura-
tio Johanni Dorotheo Bekkingii iuribus.
9. Hommelius, Carolus Ferdinandus: De vicariata
Saxonico.
10. Hund, Christianus Gottlieb: Num usus iurjurandi
in civitatibus Christianis sit prohibendus?
11. Kraemerus, Francus Gualpied: De restitutione et com-
pensatione damni illati non temere urgenda.
12. Pahl, Christianus Fredericus: De factis praescrip-
tionis longioribus temporis ex legibus Saxonianis.
13. Puchmannus, Frs. Lud. Can, fac. jur. praesentellarius:
Programma, quo solennis inaugura-
tio Christi Throcki
superbi indit.

1788

14. Puchmannus, Trinus Ludovicus Smalms: *De jure
adherendi ad ventorem hereditatis hanc pro-
sente.*
15. Bitterus, Christ. Goull: *De conditione nominis
ferendi, ut in volumtatibus adscripta.*
16. Schott, Augustus Fridericus: *An maritus sumbus
in manus uxoris factas ex concursu in hujus
bonis orto repetere jure possit?*
17. Schott, Augustus Fridericus: *An a riga observatio-
num forensium.*
18. Siefertus, Christ. Lebricht: *De dominio feudorum
utilis.*
19. Winterus, Chr. Guilielmus: *De actione aequae pleurae
arcedae.*
20. Walle, Christophorus Fridericus: *Quaestiones
in variis jure*
21. Gellerus, Frid. Goull: *Observationes practicae.*

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

57
1780, 4.

EXERCITATIO IVRIS CLIENTELARIS
DE
ORIGINIBVS IVRISDICTIONIS
FEVDALIS
EX IVRISDICTIONE ORDINARIA
REPETVNDIS

SCRIPTA

ET

AVCTORITATE ILLUSTRIS ICTORVM ORDINIS
PRAESIDE

CHRISTIANO GOTTLOB BIENERO

IVRECONSULTO

A. D. XXIX. IUNII MDCCCLXXX.

H. L. Q. C.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

A

IOANNE BALTHASARE WOLKOPFFIO

PRETZSCHENSI.

LIPSAE

EX OFFICINA LANGENHEM. HEREDD. ET KLAYBARTHIA.

INSTITUTIONIS
ORDINIS
P. V. D. A. L. I. S.
EX INSTITUTIONE ORDINARIA
SCRIPTA
ET
AUCTORITATE ILLUSTRISSIMORUM ORDINIS
P. V. D. A. L. I. S.
CHRISTIANO GOTTLIBO BIEBERO
P. V. D. A. L. I. S.
A. D. X. X. I. X. I. V. M. D. C. I. C. C. C. L. X. X. X.
H. L. G. C.
AD DISTANTIAM PROPOSITA
JOHANNES BALTHASARE WOLFFENBUTEM
P. V. D. A. L. I. S.
EX ORIGINALI MANUSCRIPTO

CAPVT I.

DE PRINCIPIIS NOTIONIBVSQVE IN VNI- VERSVM.

§. I.

Introductionem libelli complectens.

Nullus sane locus per disciplinam iuris publici priuatique in Germania latius patet; quam iurisdictio. Haec enim non solum in iudiciis priuatis conspicitur, sed totam etiam regiminis formam ipsumque adeo statum publicum amplectitur. Neque ratio longe mihi videtur repetenda. Iuris enim di-cundi potestas maioribus nostris tanti habebatur, vt omnem im-perii vim in eadem ponerent, imaginemque eius ex disciplina militari exprimerent. Ne tamen libertas Germanica aut minue-retur aut infringeretur per iudices, abususque in re, quae ma-ximam vim in ciuitatem et singulos subditos habet, irreperent; cautum et moribus maiorum receptum fuit, vt nullum iudicium sine legitimis adfessoribus haberetur. Accedebat huius rei altera causa, scilicet, vt viri litibus iudicandis adessent, qui et legum patriarum et consuetudinum peritiam haberent iuraque inprimis illius Ordinis intelligerent, cuius homo et membrum in ius vo-catus

catus fuerat. Vitam enim fortunamque vnus hominis arbitrio, qui vel ira et studio vel culpa et negligentia male iudicare posset, nunquam Germani submiserunt; deinde vim legum et obligationum, non tam in regulis generalibusque sanctionibus ponebant, quam sequebantur potius iura singularia pactis moribusque constituta, quae fere vsu et experientia addiscenda erant. Quae quidem, etiamsi moribus non constitutum fuisset, necessitatem iudici imponebant adhibendi adfessores, virosque litibus iudicandis. Neque tamen hic libera erat iudicis, quem vellet eligendi potestas, sed adfessores reo et ordine et dignatione pares esse oportebat. Inde regula iuris Germanici late per omnem iudiciorum Germanicorum formam manat, vt ne quis ab inferiore homine, sed viris eiusdem cum reo ordinis, gradus et dignationis iudicetur. Atque inde factum esse arbitror, vt tot iudicia specialia moribus maiorum constituta ad posteritatem propagarentur, quorum non vestigia solum, sed vsus etiam in multis partibus superest.

Iudicia feudalia reliquis fere omnibus longe eminent, ipsaque iurisdictio feudalis, cuius exercitium parit iudicium feudale, maximi in Germania habetur, vt adeo Principes Electores CAPITVLATIONI CAESAREAE Art. XXI. c. i. locum ad tuendam conseruandamque iurisditionem feudalem inferendum, ipseque Imperatoris iureiurando confirmandum curauerint. Quamobrem haec res in vsu quotidiano posita vehementer exercuit viros doctos, quo aliorum industria non excitari, sed absterrei, reprimi et exstingui possit. Cum autem periculum scribendi facere animum induxisset, Praesidemque, Virum mea laude maiorem, a cuius ore quod in scholis iuris publici et feudalis pendere mihi contigit me omnino felicem praedico, adirem; auctor suauorque fuit, vt ipso duce et auspice iurisditionis feudalis origines ac progressus eruerem. Non potui non huic desiderio obtemperare atque, etiamsi in tanta scriptorum turba meus libellus

bellus in obscuro fit, inuabit tamen rei, dissensionibus virorum doctorum adhuc agitatae, pro virili et me ipsum consuluisse. Nolo autem in conquirendis refellendisque aliorum opiniobus tempus chartamque absumere, sed ex documentis coaeuis originem et progressum iurisdictionis feudalis per tempora distincta obseruare, quo et vera huius iurisdictionis ratio et causa cognoscatur, et dissensiones tam de fundamento huius rei genuino, quam de finibus eiusdem regundis, si non tollantur, certe minuantur, et firma post tot disputationes dissensionesque ponantur principia. Arbitrium harum quidem rerum viris doctis deferro, quorum iudicium et existimatio valebit.

§. II.

De iurisdictione ordinaria iurisdictionis feudalis fundamento.

Quibus in vniuersum principiis, quo vno, vero et proprio fundamento nitatur iurisdictione feudalis, in multas partes agitata fuit quaestio, quam tandem viri docti ita deciderunt, vt in imperio vnicam eius rationem ponerent ¹⁾. Plura sunt huius rei argumenta. Primum quidem omnis iurisdictione ex imperio oritur, quod non natura ciuitatum solum docet, sed ex moribus maiorum etiam patet, quanquam, vti plura alia maiestatis et imperii iura, in dominium et proprietatem cessit, vt ipsa domini portio haberetur ²⁾. Ex quibus efficitur, vt iurisdictione feudalis non possit non etiam ex imperio esse. At enim quum haec viro-

A 3 rum

1) Haec fundamenta iecerunt VIRI ILLUSTRIS BOEHMERVS in *Princip. Iur. Feud.* §. 224. et in *Obscuro. Iur. Feud.* cap. XII. §. 7. sequ. et, qui singulari libello id sibi demonstrandum sumisit, HELFELDVS de *genuino fundamento iurisdictionis feudalis eiusque limitibus* Ienae 1753. quibus suffraga-

tur A. SCHOELLENBACH in *diff. de Iurisdictione in feuda Imperii* PRAES. PVITTERO *Göetz.* 1767. proposita.

2) Cf. PRAESIDIS, Praeceptoris mihi multis nominibus colendi *Diff. inaug. de Iurisdictione Ordinaria et Extra Lipf.* 1777.

rum eruditorum sententia causam tantummodo remotam contineat, neque plene doceat, quo pacto ex imperio prouenerit processeritque iurisdictio feudalis; lubido incescit animum demonstrare, proximam iurisdictionis feudalis causam in iurisdictione ordinaria esse ponendam, vt non tam ex imperio, iurisdictionis ordinariae fonte, quam potius ex iurisdictione ordinaria, tanquam riulus, deducatur, ideoque imperium remotam quidem, iurisdictio ordinaria autem proximam constituat causam. Quamobrem, si definitione debeat comprehendi **IURISDICTIO FEUDALIS, EST EXERCITIUM IURISDICTIONIS ORDINARIAE IN CAUSIS FEUDALIBVS INTERVENIENTE PARIUM CURIAE MINISTERIO.** Equidem hoc loco neque causas feudales definiam, neque pares curiae eorumque rationem discutiam, id tantummodo in vniuersum annotare contentus, iudicium parium eiusque constituendi necessitatem veram continere rationem, cur iurisdictio feudalis separatam et distinctam iurisdictionis speciem paulatim conficere coeperit, quod origine cognita clarius patebit. Itaque iurisdictio ordinaria, quatenus ad causas feudales profertur, in iisque noscendis iudicandisque versatur, ab ipsa hac re, in qua versatur, nomen accepit. Ex quibus perspicitur verum et proximum fundamentum esse iurisditionem ordinariam, ita vt quilibet iudex ordinarius capax sit, habeatur iurisdictionis feudalis, exercitium autem a dominio directo suspendatur. Quare, nulla originis ratione habita, duo sunt iurisdictiois feudalis prima principia, alterum quidem iurisdictio ordinaria, sine qua non intelligitur feudalis, alterum dominium directum, ordinario iudici iure quodam proprio competens, sine quo exercitium iurisdictionis feudalis ne fingi quidem aut cogitari potest. Nam cum iudicium parium ad exercendam iurisditionem in causis feudalibus necessarium moribus constitutum est, sequitur, vt ab eo solo iudice possit feudalis exerceri iurisdictio, qui dominium feudorum directum
vassal-

vassallosque curiae pares habet. Quamobrem alterum sine altero non intelligitur atque hoc modo explicandum, quod FRIDERICVS I. II. F. 55. §. 5. constituit his verbis: *Praeterea, si inter duos vassallos de feudo sit controuersia, domini sit cognitio et per eum controuersia terminetur: si vero inter dominum et vassallum lis oriatur, per pares curiae a domino sub fidelitatis debito coniuuratos terminetur.*

Quaesitum fuit an rusticus aut alius feudorum dominus priuatus iurisdictionem feudalem exercere possit. Equidem hoc nego negandumque censeo, quoniam dominio directo iurisdictione feudalis ipsa non continetur, sed exercitium tantummodo ab eo suspenditur, vt nullus dominus, nisi iurisdictione ordinaria gaudeat aut iudicis ordinarii auctoritate aliquam notionem moribus maiorum obtinuerit, in feudis exerceat iurisdictionem, quamquam id impedimento non est, quo minus iura, quae dominio directo insunt, habeat exerceatque. SCHILTERVS *Comment. ad Ius Feud. Alem. cap. III. §. VII.* de feudis a priuato constitutis, recte ita iudicat: *Sed ista species feudi analogica et ad emphyteusim magis accedit, neque enim seruitia militaria plebeius imponere potest, neque pares curiae habere, neque iurisdictionem feudalem exercere, sed ea tantum, quae ad dominium directum pertinent, iure autem huius domini non venit iurisdictione. Neque enim lex aut consuetudo talem contulit plebeio feudum danti, neque usus fori admittit, quoties enim priuatus aut plebeius agrum eiusmodi feudalem contulit alteri pro censu, non potest censum exigere vi domini directi, sed per iudicem ordinarium adeoque ius feudale nullam iurisdictionem plebeis et rusticis tribuit, eo quod dominium vile transferre permittit.* Quae quidem omnia vere et accurate dicta puto, virosque doctos in errore videtur perpetua fere domini directi et iurisdictionis feudalis coniunctio induxisse, vt, iurisdictione eiusque exercitio in confessu vassalorum et domini cognito, colligerent, veram eius rationem in dominio directo esse ponendam, et vtrumque, tam dominium directum, quam iurisdictionem feudalem, ex contractu ipso

ipso esse repetendum. Nolo equidem iudex inter tantos viros federe, sed tantummodo rationes meas exponere, cur et origo iurisdictionis feudalis ex ordinaria iurisdictione deducenda et fundamentum eius proximum in eadem iurisdictione collocandum videatur ³⁾).

§. III.

De primo argumento, cur iurisdictionis feudalis fundamentum in ordinaria iurisdictione ponendum videatur.

Duplex argumentorum genus est, ex quibus philosophica ratione principium supra positum cognoscitur; vnum ab effectu petitum, alterum ex historia depromptum. Quanquam enim proprium iureconsultorum demonstrandi principium est dispositio legis, seu Principis et Regis voluntas; tamen in iuribus patriis versanti non semper contingit esse tam felici, vt veritas recepta vsuque firmata ex lege cognoscatur, sed aliunde saepe probatio petenda, vt taceam origines iurium saepe non ex ipsis legibus, sed ex monumentis historicis esse demonstrandas. Iurisdictionis feudalis fundamentum moribus maiorum in iurisdictione

3) Cuilibet domino, nulla iurisdictionis ordinariae habita ratione, competere feudalem iurisdictionem ait AMADAEVS A PONTE in *Quaestione Iuris feudalis: quis sit iudex in causa feudi* num. 27. vbi; certum est, inquit, inter vasallos de feudo contendentes dominum feudi esse iudicem competentem habereque ordinariam iurisdictionem, sed iure quodam speciali etiamsi alias iurisdictionem non habeat. Decipitur auctor, vt alii iuris Longobardici interpretes, domini verbo, quod de domino iurisdictione ordinaria instructo intelligendam esse infra demonstrabimus.

VL. AB EYBEN in *diff. de causis feudibus* OPP. p. 668. fundamentum remotius in voluntate imperantis ponit, proximus in voluntate contractum feudalem celebrantibus; rustico iurisdictionem feudalem tribuit ROSENTHAL de *Feudis* cap. XII. num. 6. et 7. atque COCCENI de eo quod iustum est circa rusticos in *materia feudali* cap. II. §. 6. vbi colligit: postea feudo ponitur etiam iurisdictione feudalis, quae, cum ipso iure ex contractu feudali sequatur, legibus hinc iuris Romani l. 3. Cod. de *Iurisd. oppugnari non poterit*. Vereor, vt exemplum aliquod allegari possit.

ne ordinaria ponendum esse, primum inde cognoscitur, quia ubique a iudicibus ordinariis exercetur, neque fere vllibi iudicia feudalia habentur, nisi a iudice ordinario, aut iudicis ordinarii auctoritate. LEGES NORMANNICAE apud LVDEWIGIVM *Reliqu. MCtorum et Dipl. T. VII. p. 152. c. III.* vtramque iurisdictionem ita iungunt: *Iurisdicctio feudalis est illa, quam habet quis ratione feudi sui, vnde ad ipsum pertinet inscribere de querelis ex feodo procreatis et etiam super omnibus aliis querelis, quae contra residentes feodi procreantur; exceptis tamen illis, quae specialiter pertinent ad ducatum.* Dupliciter autem exercetur, vel constituto singulari feudorum iudicio, quae praerogativa vassallorum in multis adhuc territoriis obtinet ⁴⁾; vel sine parium iudicio, vt adfessores iudicii ordinarii etiam in causis feudalibus cognoscere et iudicare possint, quanquam saepe tales iudicii ordinarii adfessores esse solent, qui, ratione rei habita, pro paribus curtis haberi possunt. Ad hoc territoriorum genus referenda sunt territoria Saxonica, pluresque aliae prouinciae, quas recensere et monumentis historiarum illustrare, disputationis nostrae ratio non patitur ⁵⁾.

§. IV.

4) LVINIG in *Corpore Iuris Feudalis* ubique fere annotavit rationes iudicii feudalis, plura etiam attulit PETR. LVDEWIG de *primo foro subfeudorum Imperialium cap. II. et V.* atque LVDOVICI de *Processu feudali cap. I.* vsum tamen hodiernum optime exposuerunt IENICHEN de *vsu hodierno parium curiae Lips.* 1751. et DAN. HOFFMANN de *vsu moderno iudicii parium curiae Tubingae* 1753. vbi plura exempla adferuntur, atque de obligatione

domini ad iudicium parium constitutum hodierna exposuit MOSERVS in *Tractatibus iuris diuersi Vol. II. p. 785.*

5) Cf. LVDOVICI *l. c. cap. I. §. 62.* sequi. qui plura territoria memorat, in quibus iurisdicctio feudalis cohaeret iurisdictioni ordinariae, quod HELLDIVS de *Iurisd. feudalis fundamentis §. XVII.* etiam annotauit.

§. III.

Status controuersiae constituitur et dominium directum eiusque iura a iurisdictione feudali secernuntur.

At vero, ne verborum controuersia oriatur, illud monendum, hoc loco disputationem institui de iurisdictione feudali, quam contentiosam vocant. Voluntaria enim feudorum iurisdictione intelligitur quidem vocabulo ex legibus Romanis recepto; in vniuersum tamen iura domini directi a iurisdictione feudali sunt secernenda. Quanquam enim haec ab eadem persona, domino et iudice exercita, iurisdictione feudali comprehensa dicantur, tamen magnum inter vtrumque intercedit discrimen. Nam iura domini directi ipsumque hoc dominium sine controuersia ex contractu feudali oritur et cuilibet domino, etiam rustico, competit, iurisdictione feudali alias destituto, ut huius omnino sit feudum sine ipsius consensu alienatum reuocare, hypothecae consensum praebere, seruitia contractu feudali comprehensa indicare, et alia iura etiam feudo aperto exercere. Placuit viris doctis horum iurium complexum vocare potestatem extrajudicialem, quamquam ipse magis iurisdictionem feudalem ex imperio et iurisdictione ordinaria natam, et iura domini directi tam ex natura contractus feudalis, quam ex pactis adiectis aestimanda, secernere velim. ⁶⁾ Quod si igitur de iurisdictione feudali disputamus, non iura domini directi intelligimus, sed iura imperii eamque iurisdictionem, quam contentiosam vocant,

6) Potestatem domini extrajudicialem a iurisdictione feudali distinctam defendunt EYBENIVS *de Causis Feudal. Sect. V. §. 4.* LÜDER MENKEN *de vi superioritatis territorialis in territorii imperii clausis §. 43. p. 67.* IAC.

REINHARTH *de iurisdictionis allodialis et feudalis constituto §. VIII.* IOH. FRID. KAYSER *de causis feudilibus in iudicio disceptandis §. XXIII.* aliique plures.

cant, quanquam actus quidam, pede et modulo iuris Romani aestimati, ad iurisdictionem voluntariam referri possunt. Ex quibus intelligi posse arbitror, fundamentum iurisdictionis feudalis in ordinaria esse ponendum, cum adhuc comprehendatur ordinaria iurisdictione vel auctoritate iudicis ordinarii exerceatur.

§. V.

De altero argumento, ex quo patet fundamentum iurisdictionis feudalis in ordinaria esse ponendum, disseritur subiuncta totius libelli distributione finibusque disputationis.

Alterum argumentorum genus, ad principium supra positum stabilendum ex ipsa iurisdictionis feudalis origine cognoscitur. Iurisdicchio enim feudalis est veluti surculus et germen iurisdictionis ordinariae, quae radicibus paulatim actis a stirpe reflecta proprium locum obtinuit, eaque incrementa cepit, ut ordinariae coexistere primamque originem negare videretur. Atque hoc ipsum est, quod nobis excolendum sumimus argumentum. Tria inprimis tempora distinguenda erunt et tres iurisdictionis feudalis aetates, quibus adolevit formamque suam accepit, discernendae. Prima quidem aetas ad illud tempus pertinet, quo instituta feudalia in eunis adhuc vagiebant, porrigiturque usque ad CONRADUM I. celeberrimamque illam anno CIOXXXVII. de feudis conditam legem; altera aetate a CONRADO I. inchoanda, qua iudicia feudalia omnino firmata et stabilita, sed iure magistratus et iurisdictionis ordinariae adhuc habitae fuerunt, quod tam lege Conradina ipsa, quam moribus maiorum statutum obtentumque fuit; tertia aetas in seculum XII. praesertim XIII. incidit, quo auctis in immensum feudis per civiles istas medii aevi discordias, quae Germaniam nostram per plura secula ad internecionem fere afflixerent, feudisque extra territorium iurisdictionisque ordinariae districtum constitutis, fa-

Atum est, ut iudicii feudalibus ista iurisdictionis ordinariae seu potestatis iudiciariae portio, qua ius cognoscendi et definiendi causas feudales continetur, adhaerere et auctoritate publica a iurisdictione ordinaria segregari eidemque coexistere inciperet. Separata quidem hoc modo feudorum iurisdictionis fuit, primum tamen fundamentum mansit, neque quilibet dominus directus, sed is tantum, qui iurisdictione ordinaria gaudet, iurisdictionis feudalis capax habetur, ita ut exercitium a dominio directo adhuc suspendatur. Iam autem incepit contentio de finibus iurisdictionis feudalis et ordinariae regundis. Nam quoad domini ipsi iudiciis praeerant, non quaerebatur quidem, quis sit index competens, sed disputabatur de natura causarum feudalium, ut de iudicio feudali formando constaret; iudiciis autem perpetuis inde a seculo XV. constitutis, altera quaestio saepe mota fuit, quod scilicet iudicium in causis feudalibus pro competente haberetur, pluribus ad iurisdictionem ordinariam exercendam constitutis. Equidem hoc loco vnum tantummodo mihi demonstrandum sumo, videlicet quo modo paulatim iurisdictionis feudalis ex iurisdictione ordinaria processerit. Tempus enim novissimum, quod hodiernam iurisdictionis feudalis formam, tam in imperio quam in territoriis, complectitur, extra limites nostros vagatur, ideoque disputationem intra tria ista tempora continebimus. Causas imprimis rerum indagabimus, tabulis monumentisque medii aevi ubique subiunctis, ut origines et progressus rei propositae plene cognoscantur.

CAPVT II.

CAPVT II.

HISTORIA IURISDICTIONIS FEVDALIS
EIVSQUE FORMA A PRIMIS FEVDORVM
INITIIS VSQVE AD CONRADVM I.

§. VI.

De origine feudorum in vniuersum differitur tam in Gallia, quam in Italia et Germania, expositis simul harum rerum causis et rationibus.

Magna semper virorum doctorum de origine feudorum fuit disputatio. Multae opiniones paulatim aut euanuerunt aut explosae fuerunt, et omnes fere hodie vno ore consentiunt, feuda ex beneficiis Germanorum Francorumque esse nata. Ego vero huic sententiae omnino subscribo, sed causam rationemque mutatorum beneficiorum in feuda ex vna illa lege Conradina esse repetendam, non arbitror, verum regna distinguenda esse puto. Cum enim lex Conradina solis Italis esset lata, quod vel causa legis et occasio, vel locus atque regnum, vel ipsa legis formula docet; sequitur sane, vt inde origines omnium feudorum non possint repeti. Tria tamen fere cohaerent regna, Gallia, Italia et Germania, quae eodem imperio sub Carolingis complexa, eadem fere rerum feudalium initia et quodammodo progressus ac fata habuerunt, quanquam historia feudorum etiam in his regnis distinguenda videatur.

I) IN GALLIA.

Quod ad Galliam attinet, feuda ibidem iam seculo VIII. imperante LVDOVICO PIO nata et regnante CAROLO SIMPLICE perfecta fuerunt. Duplex erat vassallorum genus, alterum quidem Ducum, Comitum, Episcoporum et Abbatum; alterum Regum et Imperatorum, qui inde vassi regii, et domi-

nici, fideles Regis dicti fuerunt, id quod viri docti PETER DE MARCA *Libro III. Marcae Hisp. cap. VIII.* MYRATORIUS *Antiq. Ital. med. aevi T. VI. p. 35. et T. I. Diss. X. de vassis et vassallis*, quam dissertationem IENICHEN *Thes. Jur. Feud. T. III. p. 256. et 257.* inferendam curavit; BYRIUS in *Dilucidationibus Iuris Feud. secundum SCHILTERVM* p. 346. annotauerunt. Vnum Locum adferam, ex quo instituta feudalia iam clare patent. CAPITVLARE COMPENDIENSE *an. 757. in singulari populi conuentu imperante PIPPINO sancitum cap. VI.* ait: *Homo Francus accepit beneficium de seniore suo. et duxit secum suum vassallum et postea fuit ibi mortuus ipse senior et dimisit ibi ipsum vassallum et post hoc accepit alius homo ipsum beneficium.* Insignis sane locus. Nam senior, vassallus, et beneficium non solum memorantur, sed libertas adimendi beneficium inde simul intelligitur, atque adeo clara subvassallorum vestigia apparent. Distincta erat vtriusque vassallorum ordinis ratio, maiorque honos vassis regis, quam vassallis Ducum et Comitum atque Episcoporum habebatur. Labante autem Regum maiestate et crescente primorum vassallorum, Ducum et Comitum, potentia, Reges et Imperatores fere vassallis secundi ordinis fauebant, vt ipsos ad suas partes traherent, Ducumque et Comitum arrogantiam auctoritatemque infringere minuerentque. Quamobrem videmus vassallis minoribus auctoritate Regum atque ipsis legibus ius hereditarium in beneficiis suis fuisse tributum, Duces e contrario et primi ordinis vassallos statusque regni extorsisse hoc Regibus, tandemque patris moribusque obtinuisse. Itaque primo loco beneficia minorum vassallorum in feuda fuerunt commutata, deinde etiam maiorum, quibus tamen Reges et Imperatores, quoad fieri potuit, resisterunt, probe memores potestatem suam eo valde imminutum iri.

Mutatio illa atque transformatio beneficiorum in feuda primum in Gallia facta est. CAPITVLARI *an. 813. cap. 16* cau-

tum;

tum: quod nullus seniore[m] suum dimittat — excepto, si eum vult occidere, aut cum baculo caedere, vel uxorem aut filiam maculare, seu hereditatem ei tollere. At enim PRAECEPTO altero pro Hispanis dato an. 816. LVDOVICVS PIVS apud BALVZIVM T. I. Capitul. p. 572 sanxit: *Hi vero* (scilicet Gothi ex Hispania profugi) *qui postea venerunt* (in Septimaniam) *et se aut Comitibus aut Vassis nostris aut paribus suis commendauerunt, et ab eis terras ad habitandum acceperunt, sub quali conuenientia atque conditione acceperunt, tali eas in futurum ET IPSI POSSEDEANT ET SVAE POSTERITATI DERELINQVANT.* Quae quidem sanctio non potest non de feudis explicari, cum commendatio, qua fides vassallitica promittebatur et continebatur, terra ad habitandum colendumque concessa, id est beneficium, tandem in hac ipsa terra ius hereditarium commemoratur. Idem confecit CAROLVS SIMPLEX in PRAECEPTO pro Hispanis apud BALVZIVM T. II. p. 28. ubi cap. 5. *Et si aliquis ex ipsis hominibus — alium id est Comitis aut Vicecomitis aut Vicarii aut cuiuslibet hominis senioratum elegerit, liberam habeat licentiam abeundi, veruntamen ex his, quae possidet, nihil habeat, nihilque secum ferat, sed omnia in dominium et potestatem prioris senioris plenissime reuertantur, cui TABVLAE an. 856. cap. 12. et 13. T. II. p. 83. iungi possunt.* Itaque ex hoc loco iam libertas refutandi beneficia intelligitur. ODO CLVGNICENSIS memoriae prodidit, Gewoldum, Comitem Aurelianensem, beneficia suis vassallis adimere parantem a Carolo simplici fuisse impeditum; *neque hoc patiebatur, inquit, ut quilibet senior beneficium a suo vasso pro qualibet animi commotione posset auferre.* Eodem Carolo regnante vassalli primi ordinis ius hereditarium, iam inde ab anno 843. satum, auctum eductumque plene obtinuerunt pacto publico, quod ex CAPITVLARI an. 877. apud BALVZIVM T. II. p. 263. cap. 9. et 10. clarissime cognoscitur. Causa et ratio princeps erat quidem Regis imbecillitas atque statuum potentia, sed Carolus simplex pacto publico omnia Statuum iura ideo

ideo etiam confirmauit, vt Status ad filii sui Ludouici partes perduceret. In hunc modum regnante adhuc Carolidarum gente feuda per regnum Galliae iure hereditario constituta fuerunt.

2) IN ITALIA ET GERMANIA.

In Italia atque Germania feuda iure proprio et hereditario seculo XI. demum obtenta fuerunt. Raro quidem contingebat, vt filii vassallorum feudis paternis exuerentur, moribus maiorum ita fere comparatis, vt filii praerogatiuam aliquam prae reliquis in munere publico et feudo haberent, erat tamen adhuc libera potestas domini, velletne filio defuncti vassalli munus paternum cum beneficio dare, an alium honorare. Etenim TACTVS iam de *Mor. Germ. cap. IV.* id obseruat, insignem nobilitatem aut magna patrum merita Principis dignationem etiam adulescentulis adsignare; quod tamen non ius tribuebat, sed incitamentum virtutis erat, vt iuuenes patrum facta generosa, si non superare, certe aequare studerent, seque honore paterno dignos redderent. Comes quidam regnante Carolidarum gente apud MEICHELBECK *Histor. Fris. T. I. P. II. p. 115.* ait: *Si autem ALIQUIS DE FILIIS MEIS DIGNVS FVERIT, vt ad ministerium Comitis peruenerit.* Paulatim autem hoc ius imperfectum, haec liberorum praerogatiua in morem et ius abiit, vt pleno perfectoque iure et munera et feuda a maioribus acquisita et obtenta postularentur. Hoc ius in Italia iam radices egerat ante CONRADVM I. sed cum eo imperante bellum ciuile in Italia oriretur, et milites maiores inter ac minores discordia exorta super iure feudorum hereditario decisionem Imperatoris exigeret; CONSTITVTIONEM CONRADVS A. anno 1037. fecit, (apud MVRATORIVM *SS. Rer. Italic. P. II. T. I. p. 172.* ex quo GEORGISCH *Corp. Iur. Germ. p. 1275.* eandem hausit, quam postea meliore manuscripto idem MVRATORIVS vsus fuit

fuit *Antiqu. Ital. medii aevi T. I. p. 609.* et apud IENICHEN *Thef. Jur. Feud. T. III. p. 311. et 312.*) fanciuitque: *si aliquis miles sine de maioribus, sine de minoribus de hoc seculo migraverit, filios eius beneficium tenere.* Quamobrem WIPPO in vita *Conradi Salici* apud PISTORIUM *SS. Rer. Germ. T. III. p. 480.* secundum editionem Struuianam, iudicat: *Militum autem animos in hoc multum attraxit, quod antiqua beneficia parentum nemini posterorum auferre sustinuit.* Itaque omnino hac lege fundamenta feudorum et iuris feudalis in Italia et regno Longobardico iacta fuerunt; latius tamen haec constitutio mihi non videtur proferenda. Primum enim insipienti patebit, legem penitus ad formulam regni Longobardici fuisse accommodatam, ut in Germania applicatio fieri non potuerit; deinde causa legis ad solos Italos spectabat, ideoque quid tum in Germania lege opus fuit? tandem etiam effectus id demonstrat. Iura enim succedendi hac lege fundata fuerunt, atque si ad utrumque regnum pertinuissent, non possent non in utroque regno idem esse succedendi fundamentum et iuris feudalis harmonia, sed alia successionis feudalis ratio est in Italia, alia in Germania, ideoque iam ab effectu colligitur et intelligitur iura successionis feudalis non ex eodem fonte manare.

In Germania non quidem ex lege Conradina repetenda est feudorum constitutio, sed moribus maiorum paulatim ita efformata et efficta fuerunt, ut lege aliqua generali opus non videretur. Id certum est iam seculo XI. ius feudorum hereditarium in Germania obtinuisse atque etiam ante eius rei vestigia deprehendi. Nam, ut pauca monumenta legam, apud MARQV. HERRGOTT *Cod. Prob. Num. 71. ad Geneal. Aug. Dom. Habsb. Diplom. tabulis an. 870* legitur: *Conuenit igitur Wippertum Domini regis vasallum cum licentia Domini, regis Hludouici ut firmitates pari ratione conscriptas sui perpetrarent Concambii sicut et fecerunt. Dedit namque memoratus Wippertus Domini regis vasallus in pago, qui dicitur Zurich-*

*richgauge et in loco Velebach nuncupato II. hobas et castis cum curtis — de suo beneficio. Et accepit a supra nominato Abbate — V. Hobas de terrâ arabili; NVM. 103. feudum caballinum memoratur his verbis: et Parasfredum onustum saumate semel in anno Abbati in hostem pergenti cum homine ipsum equum trahente praestet. HENRICVS II. apud TOLNERVM Histor. Palat. Num. XXIII. tabulis an. 1023. ait: ea conditione beneficiauimus — ut ipsi et eorum heredes pro eodem Abbate in expeditionem eant. Imperante CONRADO A. Ernestus, Alemaniae Dux, rebellis factus, sed Imperatori reconciliatus in signum subiectionis urbem Weissenburg cum territorii tradidit anno 1029. consensu vassallorum et ministerialium apud FALCKENSTEINVM Cod. Antiqu. Nordgau. Dipl. Num. XII. vbi vassalli sibi tali modo cauent: *Potentibus quoque clientibus atque assentientibus, eo videlicet tenore, ut infra quatuordecim dies liceat eis excogitare, qualiter eidem regno apte possent contingere. Petebant itaque primum in hunc modum; optamus et obsecramus, Imperator Auguste, ut iura BENEFICIORVM NOBIS FIRMENTVR PRAECEPTIS IMPERIALIS POTESTATIS. Deinde PRO FILIIS AC POSTERIS nostris efflagitamus, ut cum primam curiam — Ex quibus perspicitur ius hereditarium iam tum competiisse vassallis, sed cum in manus Imperatoris traderentur, iura praesertim beneficiorum sibi rata et firma futura stipulati sunt, eamque ob causam codicillos super hac re petierunt, ut ne calumnia quadam aut iuris antiqui applicatione iura haec possessione obtenta interuerterentur. Id tamen exinde intelligitur tam firmis radicibus feudorum hereditatem nondum cohaesisse. Memoria enim beneficiorum anxios habebat vassallos, ne Imperator pristina refulscitaret iura, ideoque pacto et tabulis Caesareis recte sibi ab omni impetitione cauerunt. Possent quis in hunc modum singulas Germaniae prouincias peragrarè, inuestigaturus, quo tempore iura vassallorum haereditaria facta fuerint; neque dubito quin eodem fere tempore factum reperiat. Ex quibus simul intel-**

intelligitur, cur provinciae et territoria Germaniae non eodem iure feudali vrantur. Neque enim vna lege, sed moribus maiorum secundum provincias iuris feudalis fundamenta fuerunt iacta. Nam *constitutio HENRICI VI.* quae a quibusdam hoc loco iactatur, cuiusque meminit *CHRONICON BELGICVM ad an. 1194.* atque *GERVASIVS TILBERIENSIS Otis Imperial. cap. 19.* apud *LEIBNITIVM SS. Rer. Brunsv. T. 1. p. 93.* vim effectumque non habuit, Principibus Saxoniae praesertim contradicentibus, quod *GOBELINVS PERSONA Lib. VI. §. 61.* annotavit. Caeterum haec de feudis vassallorum priuatis intelligenda sunt. Nam feuda Italiae publica Capitaneorum lege Conradina non continentur, atque etiam in Germania ius hereditarium ferius videtur introductum, quod tamen cum ad origines superioritatis territorialis referatur, silentio praetereo.

Causam, cur feuda in Germania ferius confecta quam in Gallia, *MONTESQUIOU de natura causisque legum Lib. XXXI. cap. 26--30.* et *ROBERTSONIVS in Historia Caroli V. T. II. p. 36.* recte in eo posuerunt, quod Reges Germaniae et Imperatores diutius, tam in Germania quam in Italia, imperio cum auctoritate et potestate praesuerunt, donec tandem, labante imperii disciplina, auctoritas quidem penes Imperatorem, vis autem et potestas penes Ordines Imperii esse coepit. Pedetentim maiora incrementa cepit res feudalis, quod vero ad nos non spectat. Quare cognitis feudorum originibus, videamus iurisdictionem feudalem.

§. VII.

Non existisse ante Conradum 1. iurisdictionem feudalem disseritur in uniuersum.

In originibus iurisdictionis feudalis cruendis duo secernenda videntur; iudicium parium et iuridictio feudalis. Neque

que enim ad iudicium feudale constituendum necesse est, ut iurisdictio sit habeaturque feudalis, sed iure magistratus et iurisdictionis ordinariae dominus iudicium feudale constituere potest, atque olim etiam debuit. Nam ab antiquissimis temporibus principum apud maiores nostros obtinuit, ut par parem iudicaret, aut saltem ne inferior iudicaret superiorem. Hoc enim dignitati, libertati et iuri Germanorum repugnare videbatur. At vero iudicium parium non semper ex iurisdictione speciali procedebat, sed saepius ex iurisdictione ordinaria, ut adeo plura parium iudicia ex eadem iurisdictione secundum diversas causarum qualitates constituta fuisse videantur. In hunc modum etiam diu stetit obtinuitque iudicium feudale sine iurisdictione propria, atque usque ad CONRADVM A. nulla reperire mihi contigit iurisdictionis feudalis vestigia, quanquam omnino iudicii feudalis species et prima initia appareant. Etenim ea tempestate ii soli alere poterant vassallos, qui iurisdictionem aut iure magistratus, ut Duces, Comites, aut iure proprio et dominii, ut Episcopi, Abbates et Dynastae, exercebant. Vassalli eius iurisdictioni suberant, in cuius districtu habitabant, quanquam omnino interdum alium seniorem coluisse videantur. LIBRO III. CAPITVL. cap. 73. haec constituta leguntur: *De vassillis dominicis, qui adhuc intra casam seruiunt, et tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, ut quicumque ex eis cum domino Imperatore domi remanserit, vassallos suos cassatos secum non retineat, sed cum Comite, cuius pagenses sunt, ire permittat.* Itaque hoc loco vassilli dominici habent vassallos casatos et ab his Comes, qui ius per pagum reddit, distinguitur. Quamobrem regulam statuo: vassallos iudici ordinario paruisse, ita, ut et pace iurisdictionem eius agnoscerent, et bello signis eius subessent. Recte enim obseruauit MONTESQUIOU *de natura causisque legum T. IV. Lib. XXX. cap. XVIII.* eosdem belli pacisque apud maiores nostros fuisse magistratus, adeo, ut qui pace ius reddebant, bello exorto exer-

exercitui praeessent subditosque suos sub signis educerent. Quare vassalli in conuentibus iudiciorum adesse debebant, formabantque cum aliis subditis iudicium. Cum autem duplex esset vassallorum genus, alterum regionum ac dominicorum, alterum Ducum, Comitum, Episcoporum, Abbatum; illi suberant aut Imperatori et Regi, Seniori suo, aut, in districtu habitantes, magistratui, Duci, Comiti eiusque iurisdictioni; adeo vt illi aequae atque Duces et Comites, Episcopi et Abbates ac Dynastae Regem suum et seniorem et iudicem venerarentur. Quamobrem videmus et vassos dominicos et reliquos in iudiciis ordinariis comparere, vt promiscuum iurisdictionis ordinariae exercitium tam in subditos, quam in vassallos omnino cognoscatur.

§. VIII.

Vassos et vassallos iurisdictioni ordinariae in omnibus causis paruisse probatur;

I. EX LEGIBVS VETERVM GERMANORVM.

Principium, quod hoc loco posuimus, iurisdictionis ordinariae exercitium etiam ad vassallos districtus in omnibus causis fuisse prolatum, ex multiplici genere argumentorum cognoscitur, quae, ne confundantur legentesque locorum multitudine obruantur, omnino ad certos locos redigenda erunt. Leges veterum Germanorum saepe meminerunt vassallorum, neque tamen vnquam singularis iurisdictionis, vt recte omnino mihi inde colligere videar, non extitisse id temporis propriam feudorum iurisdictionem. LEX SALICA secundum LINDENBROGII editionem Tit. LXXVI. cap. I. apud GEORGISCH Corp. Iur. Germ. Antiqu. p. 133. sancit: *Si ANTRVSTIO ANTRVSTIONEM DE QVAE VNQVE CAUSA ADMALLARE voluerit — eum rogare debet, vt ANTE IVDICEM AD MALLOBERGO de causa, quae imputatur ex hoc respondendo debeat conuenire. At si contumax est nec venit —*

C 3

postea

postea illum ad praesentiam Regis ad noctes XIV. rogare debet. —
 Si ista omnia impleuerit, qui eum admallat et ille, qui admallatur ad
 nullum placitum venire voluerit, tunc Rex ad quem mannum est, cum
 extra sermonem suum ponat. Ex quo cognoscitur Antrustionem
 ad iudicem ordinarium etiam a pari suo in quacunque causa fuisse
 vocatum, litem autem propter contumaciam tandem ad Regem
 fuisse deuolutam. Antrustiones autem vassallos fuisse apud vete-
 res Francos, atque eosdem, qui alias *drudes et fideles* vocantur,
 ex FORMULA MARCVLI XVIII. apud BALVZIVM T. II. p. 386.
 intelligitur, vbi: *rectum est, ut qui nobis fidelitatem pollicentur il-
 laesam, nostro tueantur auxilio; et quia ille fidelis Deo propitio nos-
 ter veniens ibi in palatio nostro vna cum Arimannia Deo in MANV
 NOSTRA TRVSTEM ET FIDELITATEM NOBIS VISVS EST CON-
 IVRASSE, propterea per praesens praecipuum decernimus ac iubemus,
 ut deinceps memoratus ille IN NVMERO ANTRVSTIONVM COM-
 PVTETVR.* Atque omnino hi Antrustiones iam videntur habuisse
 beneficia fundosque, quae ab ipsa illa fide, pro qua obtineban-
 tur, TRVSTES vocata fuerunt. CLOTHARIVS II. an. 595. apud
 BALVZIVM T. I. p. 19. cap. 3. sancit: *quod si (latro) in truste inue-
 nitur, medietatem compositionis trustis acquirat et capitale exigat a la-
 trone; CAP. 12. p. 21. quem si in truste perinuerit medietatem sibi
 vindicet vel delaturam.* Inde intelligitur quod CAPITVLARI an. 779.
 cap. 14. sancitum legitur: *de truste facienda nemo praesumat.*
 Quamobrem singularem quidem ordinem constituiebant vassalli
 apud Francos, nec tamen propria in ipsos erat senioris iurisdi-
 ctio. Sunt praeterea multa alia loca, quae iurisdictionem ordi-
 nariam in vassallos confirmant. LIBRO IV. CAPITVL. cap. 4. cau-
 tum: *de vassis nostris, qui ad marcham nostram constituti sunt custo-
 diendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia vel res pro-
 prias, vel etiam nobis assidue in palatio nostro seruiunt, et ideo non
 possunt assidua custodire placita.* Nam secundum CAPITVLARE
 an. 809. cap. 13, vassalli cum scabinis in omnibus placitis adesse
 debe-

debebant. LEX ALAMANN. Tit. XXXVI. cap. 5. apud GEORGISCH p. 212. ait: *Qualiscunque persona sit, aut vassus Ducis aut Comitis aut qualiscunque persona, nemo negligat ad ipsum placitum venire; et LEX BAIUVVARIORVM Tit. II. cap. 15. §. I. QVI INFRA ILLVM COMITATVM MANENT, SIVE REGIS VASSI SIVE DVCIS, omnes ad placitum veniant.* Regis autem iurisdictioni primi ordinis vassi suberant. CAROLVS MAGNVS *Capitulari III. an. 812. cap. 2.* sancit: *vt Episcopi, Abbates, Comites, et potentiores quique, si causam inter se habuerint ac se pacificare noluerint, ad nostram iubeantur venire praesentiam, neque illorum contentio aliubi finiatur.*

§. VIII.

Vassos et vassallos ad iurisdictionem districtus ordinariam referri, probatur;

II.) EX DIPLOMATIBVS.

Magna omnino probationum vis inest chartis ac diplomatibus antiqui et medii temporis. Haec enim auctoritate publica a viris rerum iuriamque peritissimis conscripta, a partibus agnita, non possunt non argumenta omni fide digna praebere. Exoritur autem probatio omni exceptione maior, quaeque nullis dubitationibus conuelli potest aut minui et infringi, si et leges et tabulae rerum publicarum congruunt. In nostro argumento hoc euenit, vt inde non solum fortissimum principii supra constituti argumentum emergat, sed eadem veritas etiam silentio contrarii confirmetur. Nam si iurisdictione feudalis iam tum existisset, sane in tot diplomatibus mentio eius non potuisset non fieri. Probatio autem, quam ex tabulis publicis petimus, haec est. Quod si iurisdictioni ordinariae eximuntur territoria clericorum, aut si aliis modis immunitas confirmatur; vassalli districtus exempti, simul exempti censentur, ita vt ordinaria Comitis Ducisue iurisdictione

Etio

ctio cesset, locumque sibi vindicet ordinaria immunitatis iurisdic-
 ctio. Itaque ius cognoscendi causas vassallorum pro portione
 iurisdictionis ordinariae intra districtum territoriumue habebatur,
 vt cum iurisdictione ordinaria ad quemcunque transfiret. *LYDO-*
VICVS II. Italiae atque Prouinciae Rex, TABVLIS an. 900. apud
MVRATORIVM Antiqu. Ital. Diss. III. T. I. p. 87. ait: electione —
in nobis ab omnibus Episcopis, Marchionibus, Comitibus cunctisque
idem maioris inferiorisque personae ordinibus facta — statuimus vt —
nullus Comes, nullusque iudex vel quaelibet iudiciaria potestas, neque
magnae paruaeque personae, quamlibet inuasionem vel superstitionem,
tam in rebus, familiis, plebibus, monasteriis, colonis, liberis, ad-
dionibus vel seruis, VASALLIS etiam omnibusque hominibus utriusque
sexus, residentibus super res praesatae ecclesiae facere praesumat;
CHARTA OTTONIS I. an. 962. T. VI. p. 65. id aliquanto clarius
edocet his verbis: Omnes curtes et proprietates, quas pridem di-
gnoscitur possedisse, et CVRTER, QVAE VSQVE MODO VASALLO-
RVM DICEBANTVR. Concedimus et donamus ei, modisque omnibus
corroboramus, omnes res, terras, possessiones, OMNESQVE ILLAS
CVRTER, QVAS QVISQVE VSQVE MODO BENEFICIALI OR-
DINE DETENVIT ET QVAE VASALLORVM DICEBANTVR. Edi-
cimus vt nullus Archiepiscopus, Episcopus, Marchio, Comes, Vi-
cedominus, seu aliqua magna vel parua totius regni nostri persona in
praedictis possessionibus eidem praesato loco pertinentibus placitum tene-
re vel districtum facere — praesumat. Idem IMPERATOR priuilegio
immunitatis ecclesiae Cremonensi dato apud VGHELLI Ital. Sacr.
T. IV. p. 593. praecipit: vt nullus Dux, Marchio, Comes, Vice-
comes, Sculdatio, Decanus noster, nostrorumque militum miles, seu
cuiuscunque ordinis persona — inuadere audeat suae clericum quen-
quam aut laicum, qui sub sui, vt diximus IURISDICTIONIS REGI-
MINE HABITANT, sub obtentu suae occasione COMMENDATIONIS
atque factitii temere suscipere aut tenere contra illum — praesumat.
Denique ex codicillis CONRADI A. an. 1033. apud MVRATORIVM
T. I.

T. I. Diff. X. idem perspicitur, atque Episcopi EPISTOLA ad LVDOVICVM Regem an. 858. apud BALVZIVM T. II. p. 108. data iurisdictioni immunitatis vindicant praedia vassallorum his verbis: *Quapropter sicut et illae res et facultates de quibus viuunt clerici, ita et illae sub consecratione immunitatis sunt, de quibus debent militare vassalli.* Ex quibus intelligi posse arbitror, iurisdictionem clientelarem ea tempestate adhuc ordinaria iurisdictione fuisse comprehensam.

§. X.

Vassos et vassallos iudici ordinario paruisse, probatur:

III.) QVIA IVDICIIS ORDINARIIS ADSIDENT, IVDICANT, IVDICANTVR.

Iurisdictionis vis et potestas ponitur inprimis in iure imperandi subditis auctoritate publica. Plenum autem sui suarumque facultatum arbitrium nunquam vni permiserunt Germani, ideoque exercitium iurisdictionis, non a solo iudice pendeat, sed necessario fieri debebat per adfessores legitimos. Hi quidem suberant iurisdictioni, ipsorum tamen erat cognoscere causam et ferre sententiam. In his adfessoribus inprimis etiam computantur milites territoriorum et vassalli, adeo, vt ipsorum causae in iudiciis ordinariis cognoscantur definianturque. Nam cum iurisdictioni ordinariae subessent, efficiebatur, vt etiam iudiciorum essent participes, ideoque munere adfessoris fungerentur, ex quo simul intelligitur, iudicem ordinarium in vassallos semper fuisse competentem. CHRONICON LAVRISHAMENSE ad an. 776. apud FREHERVM SS. Rer. Germ. T. I. p. 98. exhibet CAROLI M. tabulas, vbi ait: *Tunc nos vna cum fidelibus nostris id est, Hagino, --- comitibus, nec non et VASSIS NOSTRIS Theodorico --- taliter visum fuisse iudicavisse.* Apud MYRATORIVM T. I. Diff. VIII. p. 401. iudicium habent: *Comites, iudices, MILITES DE SYPRASCRIPTO*

D

COMI-

COMITATV. *Notitia Iudicati an. 850. apud PETR. DE MARCA App. Marcae Hisp. Num. XXI. ita inquit: In iudicio Eruidone et Rudulfo Vicecomitibus seu in praesentia -- Vassos -- Comitibus seu et iudices, qui iussi sunt iudicare, -- vel caeterorum hominum qui cum ipsis in ipso placito residebant. Tabulis an. 842. apud MVRATORIVM T. II. p. 977. iudicio Missi regii intersunt Episcopus cum suis sacerdotibus --- Iudices --- vasalli Comitibus --- vasalli Episcopi, et an. 910. T. I. Diss. IV. p. 125. scenam iudicii instruunt: Ipse Princeps cum suis Gasindiis et iudicibus ceterisque suis fidelibus --- VASSI DOMINI REGIS, --- AC VASALLI PRAEDICTI PRAESVLIS et reliqui multi; CHARTA an. 930. T. II. Diss. XXXI. p. 936. Hugo et Lotharius, Italiae reges, Episcopi, Marchio, Vassi idem dominorum regum, iudices dominorum regum, vasalli saepe dicti Vberti marchionis --- et reliqui plures. MABILLON de Re Dipl. Lib. VI. p. 531. tabulas an. 853. exhibet, quibus: Cum in Dei nomine resideret Vdalricus Comes --- una cum Artaldo, Stephano et Teudredo Vassi Dominici; aliisque tabulis an. 870. p. 541. Cum in Dei nomine resideret Bernhardus Comes Marchio Missus --- una cum Leopardo et Adalberdo vassos Dominicos. Plura exempla, si quis legere velit, adeat MVRATORIVM Antiqu. Ital. med. aevi T. I. p. 504. et 499. T. V. p. 910. p. 987. T. I. ubi diss. IX. et X. plures huius generis tabulae occurrunt; BALVZIVM Capitul. Reg. Franc. T. II. App. Añ. Vet. p. 1394. EIVSDEM Miscellanea T. III. p. 64. T. IV. p. 422. LÜNINGIVM Corp. Iur. Feud. T. II. p. 1686. vt plura alia loca taceam. Quamobrem de ipsa re nihil dubitationis esse potest.*

§. XI.

Vestigia iudicii feudalis ante Conradum I. leguntur.

Iudicia apud maiores nostros fere conuentus erant gentis, ita vt et plures iudicii capaces adessent, et corona populi circumstaret. Non omnes, qui aderant iudicum et adiesorum munere fungere.

fungebantur, sed optimi quique legebantur, qui causam cognoscerent litemque dirimerent. Inde selecti iudices, qui rogantur sententiam, feruntque suffragia. *Notitia iudicati an. 994.* apud PETRUM DE MARCA *App. num. 143. p. 948.* ita incipit: *Dum residebat nobilis matrona Ermengardis Comitissa in Comitatu in valle Asperi in Castro nouo una cum filio suo Berengario Episcopo --- nec non et cum nuru sua Totade Comitissa et cum suis proceribus, qui in praedicto commanent comitatu, id est Oliba Vicecomes - - - - - et Salamone Saione, SEV IVDICIEVS, QUI IYSSI SVNT NEGOTIA SECVLARIA IVDICARE et legibus definire id est -- et aliis multis bonis hominibus, qui ibidem erant congregati.* Secundum CHARTAM an. 1019. Num. 181. multi quidem nobiles in iudicio congregati sunt, sed sententiam pronunciant creati iudices. In legendis his iudicibus ratio rei causarumque habebatur, vt quaestione de persona singularis cuiusdam ordinis mota, non promiscue legerentur adfessores, sed seligerentur reo pares. Atque in hunc modum iudicium feudale cum ipsis vassallis beneficiisque natum videtur. Vassalli enim mox singularem ordinem constituere coeperunt, quod iam Antrusionum ordo apud Salios docet, ideoque non quilibet esse poterat iudex, sed par parem iudicare debebat, quod, cum omnium ordinum homines in iudiciis ordinariis adesse solerent, tantas non habebat difficultates. Quamobrem senior iurisdictionem exercebat in vassallos, iudicium parium in causis beneficiariis constituebat, at vero nihil, neque ex contractu neque ex nexu clientelari, sed omnia iure magistratus et iurisdictionis ordinariae peragebantur. Vassalli iam tum Pares dicebantur, quod locus LIBRO III. CAPITVL. cap. 71. apud BALVZIVM T. I. p. 767. indicat, vbi: *Quicumque ex his, qui beneficium Principis habent, Parem suum contra hostes communes in exercitu pergentem dimiserit et cum eo ire vel stare noluerit, honorem suum et beneficium perdat;* CHARTA an. 879. apud PETR. DE MARCA p. 308. --- *omnes Pares illorum in iudicio Berani et Longobardi distringente*

eos *Tractimiro Saione*; TABVLIS an. 843. p. 779. plures quidem iudicio adfident, causam tamen cognoscunt sententiamque concipiunt pares. Ibi enim: *Tunc vero superscripti vassi dominici, vicedomini vel iudices interrogauimus, quid ad hoc responderent --- et tum supra scripti vassi, vicedomini vel iudices hanc causam pariter exquisiuimus --- decreuimus iudicium et ordinauimus.* CAPITVLARIA CAROLI CALVI Tit. XIX. cap. 10. apud BALVZIVM T. II. p. 82. sine controuerfia meminerunt iudicii feudalis his verbis: *Sed si talis est causa, vt inde illum familiariter non debeat ammonere, et ante suos Pares illum in rectam rationem mittat et ille, qui debitum pactum et rectam legem et debitam Seniori reuerentiam non vult exhibere et obseruare, iustum iustitiae iudicium sustineat. Et si sustinere non voluerit et contumax et rebellis extiterit et conuerti non potuerit a nostra omnium societate et regno ab omnibus expellatur. Et si Senior noster legem unicuique debitam --- unicuique in suo ordine conseruare non voluerit et ammonitus a suis fidelibus suam intentionem non voluerit --- nullus suam Parem dimittat, vt contra suam legem et rectam rationem et iustum iudicium, etiamsi voluerit, quod absit! rex noster alicui facere non possit.* Multa sane ex hoc loco intelliguntur, primo quidem vassallus propter laesam reuerentiam et fidelitatem Seniori debitam iudicium parium subire debet, quod si detrectat, beneficio exutus bannoque affectus regno proscibitur; deinde dominus quodammodo iudicio fidelium subest, non quasi his iurisdictionis in Seniore competat, sed vt admonere possint dominum de iustitia administranda exhibendaque vassallis, adeo vt, si admonitus non desistat facere iniuriam pactaque infringere, vassalli fide et obedientia liberi sibi consulere possint. Quod quidem caput multa iuris feudalis initia continet, sed nolo extra limites vagari, cum eodem libello omnia comprehendi non possunt. Talius iudicii meminit CHRONICON CAMERACENSE Lib. III. cap. 75. vbi haec: *mandauit igitur Episcopus ei, (Hugoni) non semel, sed plus vice tertia, vt ante conspectum eius veniens praesentibus com-*
pari-

paribus suis rectum staret de iustitia sua, ipse vero crebro sub nomine terrae suae et infidelitate quam iurauerat communitus ad ultimum ante conspectum domini sui praesentibus comparibus suis venit, sed de quibuscunque interpellatus est rectum facere nolens, iniustior, quam veniret, recessit; unde compares eius et alii quam plurimi nobiles, qui communi utriusque causa huic placito interfuerunt Hugonem reum vocantes, terram, quam de Episcopo tenebat, ei abiudicauere. Iudicium Thassilonis, Bauariae Ducis, exemplum etiam iudicii feudalis praebet. ANNALES ENIM LAVRISHEIMENSES ad an. 757. memoriae prodiderunt; Thassilonem, Ducem Bauariorum, cum primoribus gentis suae Compendium venisse et more Francico in manus regis inuassati cum manibus suis semetipsum commendasse, fidelitatemque tam ipsi regi Pipino, quam filiis eius Carolo et Carolomanno iureiurando super corpus S. Dionysii promississe; sed fidem fregit non solum anno 763. sed etiam 781. et quanquam renouato sacramento et datis XII. obsidibus in gratiam receptus fuit a Carolo Magno, mox tamen fidei immemor an. 787. defecit; sed Carolo cum exercitu Francorum aduenienti supplex factus est, et secundum ANNALES NAZARIANOS ad an. 787. reddidit ei cum baculo ipsam patriam, in cuius capite similitudo hominis erat, et EFFECTVS EST VASSVS EIVS et filium suum Theodonem dedit ei obsidem. At vero sequente anno denuo rebellauit, Hunnis adeo aduersus Carolum, Regem et Seniore[m] suum, concitatis. Carolus M. generalem populi sui in villa Ingelheim indixit conuentum et secundum ANNALES LAVRISHEIMENSES ad an. 788. Thassilonem ducem (vassum) sicut et caeteros vassallos suos (Caroli regis) in eodem adesse iussit conuentu. Itaque Franci et Boioarii et Longobardi et alii, habito Parium iudicio, Thassilonem laesae maiestatis reum capitis damnarunt, quam sententiam Carolus ita temperauit, vt ducatu exutus in monasterium detruderetur. Ex quo perspicitur ne Carolum quidem Magnum, Francorum Regem, de vallis suis iudicasse, sed iudicium imperii et regnorum proceribus detulisse. Hactenus

iudicio parium moribus maiorum quidem instituto, nec tamen plene formato et efficto; sed iam sequitur altera aetas, qua iudicium parium formatum et omnibus numeris absolutum apparet, quanquam iurisdictio ordinaria adhuc in eodem exercetur iudicio. Ipsam historiam huius temporis videamus.

CAPVT III.

HISTORIA IVRISDICTIONIS FEVDALIS ET
FORMA IVDICII PARIUM A CONSTITVTIONE
CONRADINA AN.MXXXVII. VSQVE AD IVRISDI-
CTIONEM FEVDALEM EX ORDINARIA IVRISDI-
CTIONE PROPAGATAM ET LEGIBVS
FVNDATAM PROPONITVR.

§. XII.

Iudicium Parium constitutione Conradi I. an. 1037. fundatur et confirmatur ita tamen, ut adhuc iure magistratus et iurisditionis ordinariae habeatur.

Alterum iurisditionis feudalis tempus a celeberrima illa CONRADI A. lege in obsidione Mediolanensi sancita inchoamus. Iudicium Parium hucusque obtinuerat quidem moribus maiorum etiam in causis clientelaribus, quemadmodum feudorum initia ante iam deprehenduntur. At vero cum domini aegre ferrent crescentia vassallorum iura, et praesertim primi ordinis vassalli, Capitanei, omnia in pristino statu reponere tentarent, atque feuda vassallis vel pro lubitu adimere vel ope iurisditionis recuperare pararent, nullo Parium iudicio constituto aut causa aliqua interueniente; factum est, ut milites, seditione concitata, vi armisque se feudorumque suorum possessionem contra Capitaneos

taneos iurisdictionisque abusum tuerentur. WIPPO in *Vita Conradi A.* apud PISTORIUM T. III. p. 480. eodem tempore, inquit, magna et modernis temporibus inaudita confusio facta est Italiae, propter conturbationes, quas fecerat populus contra Principes. Coniurauerant enim omnes ualuafores Italiae et gregarii milites aduersus dominos suos (Capitaneos) et omnes minores contra maiores, ut non paterentur aliquid inultum sibi accidere a Dominis suis supra voluntatem ipsorum, dicentes; si Imperator eorum nollet venire, ipsi per se legem sibi met facerent. Hoc cum nunciatum esset Imperatori fertur dixisse; si Italia modo esurit legem;

Concedente Deo bene legibus hanc satiabo.

Triplex ea tempestate adhuc in regno Longobardico erat vassallorum ordo, Capitanei scilicet, qui seniores sensu quodam eminenti dicuntur, Valuaffores, qui Valuaffores maiores atque adeo Capitanei dicti fuerunt; tandem milites gregarii, qui postea quarto vassallorum ordine constituto, et valuaffinis in ius feudale receptis, Valuaffores minores dicti fuerunt. Itaque agebatur quaestio et discordia, inter Capitaneos et milites, tam Valuaffores, quam milites gregarios, atque omnino causa in iure feudali, moribus quidem iam constituto nec legibus tamen firmato, quaerenda est. Quamobrem cum Capitanei haec iura interuerrere, vassallosque sine legali iudicio disuestire pararent; consurgebant omnes milites, ut non paterentur aliquid inultum sibi accidere a Dominis (Senioribus Capitaneis) supra voluntatem ipsorum, non ex arbitrio et licentia cuiusvis aestimandam, sed in legitimo Parium iudicio declarandam. Quamobrem infracta et interuersa Parium iudicia, in quibus libera erat vassallorum voluntas, quibusque feuda sua tueri et legitima ratione defendere poterant, praecipuam seditionis causam praebuerunt. Itaque CONRADVS IMPERATOR AVGVSTVS successionem feudalem firmavit, deinde autem, ne callida et malitiosa iuris interpretatione iura constituta elude-

eluderentur, iudicium Parium auctoritate legis constituit, vt ne vassallus feudo excideret, nisi ex causa legitima in iudicio Parium cognita. Verba legis haec sunt:

„Notum esse volumus, quod nos ad reconciliandos animos
 „seniorum et militum, vt ad inuicem inueniantur concor-
 „des et vt fideliter et perseveranter nobis et suis senioribus
 „seruiant deuote, praecipimus et firmiter statuimus, vt
 „nullus miles Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum aut
 „Marchionum vel Comitum vel omnium qui beneficium de
 „nostris publicis bonis aut de ecclesiarum praediis tener
 „nunc, aut tenuerit vel haecenus iniuste perdidit, tam de
 „nostris maioribus quam et eorum militibus sine certa et
 „conuicta culpa suum beneficium perdat, nisi secundum
 „constitutionem antecessorum nostrorum et iudicium Pari-
 „um suorum.

Fundatur itaque et firmatur iudicium feudale praesertim eo ca-
 su, si vassallus a domino reus feloniae agatur feudoque priuari
 debeat, quo quod moris iam fuerat, legis factum est. At vero
 nihil hic cauetur de iurisdictione feudali, ideoque colligimus,
 iurisdictionem ordinariam adhuc in feudis fuisse exercitam, iu-
 diciumque feudale, non ex propria feudorum iurisdictione, sed
 iure magistratus et iurisdictionis ordinariae fuisse constitutum.
 Quamobrem IUDICIUM FEUDALE ADHUC EST EXERCITIUM
 IURISDICTIONIS ORDINARIAE IN CAUSIS FEUDALIBVS,
 praesertim si de amittendo propter culpam aliquam feudo quaeratur,
 IN CONSESSV PARIVM INSTITVM. Argumenta ex di-
 plomatis huius aevi repetam, vt simul hoc legis Conradinae ca-
 put illustretur, quod multi praetereunt, cum tamen in iurisdictione
 feudali magni omnino momenti videatur.

§. XIII.

Iurisdictionem feudalem ea tempestate iurisdictione ordinaria adhuc fuisse complexam, probatur;

I.) EX IURISDICTIONE ORDINARIA CAPITANEORVM PER
DISTRICTVM, QVA VASSALLI ETIAM
COMPREHENDVNTVR.

Seniores, quibus CONRADVS A. constitutione sua inprimis iniunxit, vtne vassallum aliquem feudo deiicerent, nisi convocato Parium iudicio auditaque causa, omnes sunt iudices territoriorum ordinarii. Quanquam enim antiquissimis temporibus Duces, Comites et Marchiones praesertim iuri dicundo pace praeerant, paulatim tamen Archiepiscopi, Episcopi, Abbates et Abbatissae exemptionibus Imperatorum eandem iurisdictionem in praediis territoriisque suis obtinuerunt. Iurisdictionem ordinariam in vassallos districtus etiam fuisse exercitam, supra iam demonstrauimus, ideoque efficitur, vt iudex ordinarius eousque pro competenti etiam in causis vassallorum habeatur, quoad mutatio non probatur. CONRADVS IMP. nihil ista lege mutauit, ideoque nihil dubitationis habere potest, quin iurisdictione in feuda iure antiquo aestimeretur. Atque id ipsum multa diplomata docent, quibus seniores perpetuo, vt ordinarii iudices, memorantur, et vassalli ipsorum iurisdictioni subesse dicuntur, magno argumento, praeter iudicium Parium lege Conradina nihil fuisse sancitum. *Otto III. an. 986. apud Vghelli Italiae Sacrae T. IV. p. 843. praecipit: vt nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Castaldus, nullaque iudiciaria potestas* --- *et an. 996. p. 983. iubet: vt nullus Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Iudex Castaldus, Sculdafus, Decanus, nullus superioris aut inferioris ordinis procurator.* — HENRICVS II. *an. 1014. p. 734. ait: nullus Dux, Marchio, Episcopus, Comes, Vicecomes, Castaldus, Senator seu quaelibet nostri imperii aliqua persona magna*

gnā vel parua — et CONRADVS IMP. an. 1026. T. V. p. 284. nullus Dux, Marchio, Archiepiscopus, Episcopus, Comes, Vicecomes, nullus Latinus nullus Teutonicus nec aliqua magna paruaque persona — porro in TABVLIS an. 1116. T. IV. p. 599. nullus Archiepiscopus, Episcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, Gastaldio, Scultator, Abbas, seu aliqua magna vel parua regni nostri persona, et an. 1164. p. 670. vt nullus Archiepiscopus, non Episcopus, non Dux, non Marchio, non Comes, non Vicecomes, nulla ciuitas, non potestas, non rectores sive Consules, non Capitaneus, non Castaldio non sculdachius. Plura huius generis diplomata extant apud MVRATORIUM vt T. I. Antiqu. Italic. Diff. XIII. p. 661. tabulis an. 942. OTTO I. ait: iubemus, vt nullus iudiciariae potestatis Dux, Marchio, Comes Vicecomes, scudaffio, aut quilibet publicus Exactor, neque persona aliqua magna vel parua, in re ipsius ecclesiae placitum tenere praesumat, et an. 1022. p. 193. Volumus vt iudicet et distringat (Archiepiscopus Salernitanus) sine ulla partis publicae contraritate — iubemus, vt nullus Dominus, Princeps, Straticio, Marchio, Episcopus, Comes, Vicecomes, nullaque nostri regni magna vel parua persona — et CONRADVS an. 1037. p. 348. interdicimus, inquit, vt nullus Dux, Archiepiscopus, Episcopus, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdatus, Gastaldio aut aliqua nostri imperii magna paruaque persona inquietare seu legem facere aut placitum tenere praesumat; quibus vntum locum addam T. II. p. 945. vbi TABVLIS an. 1117. scilicet, vt nullus Patriarcha, Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Capitaneus, Vauassor, Aduocatus, Gastaldio, villicus, Decanus, vel aliqua magna paruaque persona — sine legali iudicio disuestire audeat. Si quis plura cupiat, conferri possunt tabulae apud MVRATORIUM T. V. p. 196. T. IV. p. 685. T. I. p. 60. apud LÜNIGIUM Cod. Ital. Dipl. T. V. p. 1530. p. 1583. VGHILLI Ital. Sacr. T. V. p. 443. vt alia taceam loca. Quamobrem patere arbitrator, senioribus, vt iudicibus ordinariis, fuisse iniunctum, vt iudicia Parium in causis vassalorum constituerent.

Iuris-

Jurisdictionem autem ordinariam etiam in vassallos fuisse
 extentam, ex multis diplomatibus probari potest, sed pauca alle-
 gasse sufficiat. TABVLIS an. 1090. HENRICVS IV. apud MYRA-
 TORIVM T. I. Diff. V. p. 223. ait: *insuper concedimus et manda-
 mus statuentes, vt omnes homines praesentes et futuri tam in prae-
 dicta nostra terra Eboli, quam de casali Liciniani vasalli Archie-
 piscopi saepe dicti habitantes, sint in praedicta terra Eboli et in
 pertinentiis suis perpetuo liberi et exempti ab omni datione et ab
 omni iure directivae --- et vt iidem homines vasalli Archiepiscopi
 supradicti de omni quaestione et placito, quae inter se habuerint
 vel contra eos quomodocunque mouentur ab aliis semper coram Ba-
 bulis et iudicibus praedicti domini Archiepiscopi et successorum
 eius atque memorati Archiepiscopi debent libere conueniri. Pro-
 pter quod concedimus ei curiam in terra nostra Eboli super ipsis sem-
 per regere et habere secundum quod eam ipsum Archiepiscopum in
 ipsa terra nostra Eboli nouimus habuisse haecenus et habere.* IN-
 STRUMENTO an. 1232. T. I. Diff. XII. p. 68. seqq. venduntur
 possessiones, --- cum omni iure et iurisdictione et actione, domi-
 nio et honore, et tam in terris, quam in vineis, vassallis, siluis.
 Marchiones Malespinae diuidunt inter se terras aequis portionibus
 T. I. p. 340. --- quod terrae et possessiones remaneant in vassallos
 et vassalli recognoscant et teneant feudum ab eo, in cuius erunt vel
 venerint quis iurisdictione esset alterius. Ex quibus chartis id cer-
 tissime efficitur, vt iurisdictione ordinaria in vassallos etiam fuerit
 exercita, et cum nulla mentio iurisdictionis feudalis iniiciatur,
 colligimus, singularem feodorum ea tempestate nondum ex-
 stitisse iurisdictionem. IOH. FR. SCHANNAT *Client. Fuld.*
cap. III. §. 3. p. 45. inter priuilegia ecclesiae Fuldenis ab OT-
 TONE I. tributa refert iurisdictionem feudalem, sed est iurisdic-
 tio ordinaria in vassallos confirmata.

Iurisdictionem feudalem ea tempestate adhuc iurisdictione ordinaria fuisse comprehensam, probatur:

II) EX IUDICIO ORDINARIO ET GENERALI PROMISCVÉ IN VASSALLOS EXERCITO.

Alterum argumentum ex ipso iurisdictionis ordinariae in vassallos exercitio intelligitur. Cum enim supra iam demonstravimus, iurisdictionem ordinariam in vassallos fuisse exercitam, quanquam vestigia iudicii feudalis id temporis iam apparentia non negaverimus; efficitur, ut post legem Conradinam non possit non eadem forma obtinere, cum nullibi mutata legatur, nisi, quod quaestione de feudo amittendo mota, causa huius rei in iudicio feudali et confesso Parium esset decidenda. Diplomata principum positum egregie confirmant, argumentumque praebent fortissimum, iudicem ordinarium in causis vassallorum fuisse competentem. CONRADVS I. *charta an. 1038.* apud MVRATORIVM T. I. *Diff. VIII. p. 445. et T. VI. p. 41.* ait: *Concedimus (Episcopo Mutinensi) quodquid ad nostrum ius pertinere videtur terris scilicet et omnem districtum — et per hoc nostrae confirmationis praeceptum de nostro et regni iure et dominio in praefatae sanctae Mutinensis ecclesiae ius et dominium omnino transfundimus ac delegamus praedictum districtum praefati Comitatus — vel Comititalia vel Vicecomititalia — ea videlicet ratione, quatenus dominus Iago, venerabilis Episcopus, qui eidem ecclesiae praesidere videtur, sui que successores potestatem illic habeant per se aut per suos Missos iudicandi, distringendi, placitum tenendi, — veluti in nostra aut Marchionum vel Comitum fuisset praesentia, abhinc remota omni nostra nostrorumque successorum omniumque hominum contradictione. Igitur quicumque infra praedictam orbem vel supradictum Comitatum vel in eius provincia in integrum seu*

seu in praedictis cortibus et castellis habitator extiterit aut castella-
verit, NEC NON VASALLI EIVSDEM COMITATVS, non
in praesentia aliorum Comitum et Marchionum vel Missorum nostro-
rum eorum lites aliter agere vel ullo modo diffiniri liceat, nisi ante
Ingonem, reuerendissimum Praesulem suosque successores seu eorum
legatos. Iubemus vt deinceps nullus Dux, Marchio, Comes, —
praedictam sanctam Dei sedem eiusque Vicarios disuestire, molestare,
aut inquietare, mansonaticum facere, teloneum, districtum,
Placitum, aut aliam quamlibet functionem exigere seu de praedictis
r. bus facere violentiam audeat. Ex qua vna tabula iam intelligi-
tur vassallos iudiciis ordinariis subfuisse etiam in causis feudilibus,
id quod plura alia diplomata confirmant. CHARTA an. 1044.
apud MVRATORIUM T. VI. p. 57. haec memorantur: Adol-
garius Cancellarius et Missus gloriosissimi et piissimi Regis Henrici
omnibus militibus, vauassoribus omnique populo in Episcopatu Cre-
monensi seu in Comitatu habitantibus, nec non cunctis ciuibus tam
maioribus, quam minoribus ex parte Senioris nostri, quasi ex ore
suo, cuius vice in regno sumus, praecipiendo iubemus, vt quocun-
que die vel tempore Hubaldus, Cremonensis Episcopus, placitum te-
nere voluerit, omnes communiter conueniatis et per eum, sicut re-
ctum et iustum est, vos constringatis, si quis autem ita rebellis ex-
iterit, vt venire ad placitum ab eo condictum noluerit, aut per
eum constringi recusauerit e.c. — In codicillis an. 1045. T. IV. p. 9.
dum — ciuitate Mediolanensi adesset dominus Azo, Marchio et Co-
mes istius ciuitatis, ad singulorum hominum iustitiam faciendam et
deliberandam, RESEDENTIBVS CVM EO — VASALLI DE
SUPRASCRIPTA MARCHA et reliqui plures; et secundum
chartam an. 1125. T. V. p. 1027. Archiepiscopus Mediolanensis
iudicium habet in praesentia, — ac reliquorum bonorum homi-
num, tam Capitaneorum, quam Vauassorum. Plura omnino ex-
stant diploma vel apud MVRATORIUM, T. I. Diff. V. p.
223. vel apud VGHILLI T. IV. p. 663. p. 1048. vel apud PE-

TRVM DE MARCA *Append. Marcae Hisp. num. CCCX.* ex quibus idem intelligitur, atque inuestituram adéo in iudiciis ordinariis factam *tabulae an. 1225.* apud MVRATORIVM *T. I. Diss. X.* referunt: *Dominus dictum Bonifacium Comitem Palatinum de praedicto feudo et terris et rebus iudicis per Coppam argenteam inuestiuit. Acta sunt haec coram domino — domino — iudicibus ordinariis praesentibus.*

§. XV.

Iurisdictionem feudalem ea tempestate adhuc ordinaria iurisdictione fuisse compr. bensam, probatur;

III) EX APPELLATIONIBVS AD IMPERATOREM ET IUDICEM SVPERIOREM ORDINARIVM ETIAM IN CAVSIS FEVDALIBVS INTERPONENDIS.

Iudiciorum iurisdictionumque forma apud Germanos haec erat, vt alterum alteri esset subiectum et iudex superior ex ipsa fere iurisdictione imperium aliquod in inferiorem, iurisdictionisque exercitium haberet, eiusque esset curare, vt ne cui iniuria in administrando iure fieret. Atque inde fundamentum et ratio appellationum ad superiorem iudicem interponendarum repetenda et ius corrigendi sententiam. Neminem fugit, quantum discrepent inter se virorum doctorum sententiae de appellationibus in causa feudali interponendis, praesertim, si dominus iurisdictionem feudalem extra curtem habeat exerceatque; sed eo tempore, quo lex illa Conradina ferebatur, disciplina feudalis adhuc intra fines iurisdictionis ordinariae continebatur, vt appellatio etiam in causis feudalibus ad superiorem iudicem, qui ex forma iurisdictionis tamen simul esse solebat, interponeretur. Verba legis haec sunt:

„Si

„Si contentio emerferit inter Seniore[m] et militem, quamvis
 „pares iudicauerint illum suo beneficio carere debere et ille
 „dixerit hoc iniuste vel per odium factum esse, ipse suum
 „beneficium teneat, donec senior et ille, quem culpatur cum
 „paribus ad nostram praesentiam veniant, et ibi causa iuste
 „determinetur. Senior vero et miles, qui culpatur, qui ad
 „nos venire debuerint, sex hebdomadas antequam iter in-
 „cipiat, ei cum quo litigauerint innotescat.“

Sanctio de eo casu concepta fuit, si inter Seniore[m] Capitaneum
 et militem aliquem seu vassallum lite exorta, a sententia Parium
 appellatio ad Imperatorem interponatur, vt ne executio sententiae
 pendente appellatione fiat, aut vis adhibeatur. Imperator ad se
 appellationem fieri debere ait, nulla causae civilis feudalisue sa-
 cta distinctione. Quamobrem hic non rationem domini directi su-
 perioris haberi arbitror, sed iurisdictionis Caesareae in regno Ita-
 liae. Id enim temporis in prouocationibus recipiendis feudales
 ciuilesque causae nondum secernebantur, quod vna charta illu-
 strabo. *TABVLIS an. 1193. apud MVRATORIVM T. IV. p.*
471. quo HENRICVS VI. populum Regiensem in gratiam reci-
pit, haec inter alias refertur conditiones: nec querimoniam scri-
ptam vel non scriptam ab aliquo vassallo Curiae, vel ab aliquo, qui
non sit vassallus, recipiemus occasione huius facti.

Triplex erat appellationum interponendarum et recipiendaru-
 rum ratio, primum quidem prouocatio fieri poterat ad ipsum
 Imperatorem, in primis in Italia praesentem; deinde etiam ad
 Legatum Augustalem, Missumue dominicum, vice sacra fungentem;
 tandem etiam, vel propter absentiam Imperatoris vel vt
 sumtibus parceretur, iudex recipiendarum cognoscendarumque
 appellationum in certa prouincia Imperatoris auctoritate constitui
 solebat, ad quem appellationes fieri poterant. *Codicillis an. 1186.*
et 1187. apud MVRATORIVM T. IV. Diss. L. p. 477. haec sunt:
Ego Marchio commissis nobis per Imperatorem appellationibus totius
Paduae

Paduae atque districtus. Haecenus de Senioribus Capitaneis, cum autem Valuassores maiores etiam suos milites districtumque haberent, ex quibus vassallos suos ad signa Capitaneorum educerent, sequitur, vt etiam de horum iurisdictione feudali ex lege Conradina exponam.

§. XVI.

Valuassores maiores iurisdictionem ordinariam exercere per districtum eademque subesse vassallos, probatur;

D) EX LEGIBVS ANTIQVIS ET TABVLIS MEDI
AEVI ATQVE ANALOGIA IVRIS ET
IVRISDICTIONIS.

Triplex erat in regno Italiae vassallorum ordo, Capitanei scilicet seu immediati regni Longobardici vassalli, Valuassores maiores atque minores seu milites. In Valuassoribus maioribus duplex relatio mihi distinguenda videtur, altera ciuilibus, altera feudalis. LIBRO FEVDORVM II. Tit. X. ita definiuntur: *Qui vero a Principe vel ab aliqua Potestate de plebe aliqua vel plebis parte per feudum est inuestitus, is capitaneus appellatur, qui proprie valuassores maiores olim, (aeco Conradi A.) appellabantur.* Ex quibus omnino duo intelliguntur, vnum quidem Valuassores hos fuisse Ducum, Comitum, Marchionum, aliorumque primi ordinis vassallorum vassallos, deinde inuestitos fuisse non singulari praedio, sed plebe aliqua vel plebis parte, id est, vniuersitate aliqua et districtu vassallorum. At vero quaeritur, quae fuerit Valuassorum maiorum in plebem districtumque suum potestas; quod equidem hoc modo definiendum esse existimo. Primum quidem vassalli per districtum ipsis suberant, vt relati erga hos omnino domini et seniores haberentur. LIBRO I. F. Tit. I. haec sunt: *Dux, Marchio et Comes similiter feudum dare possunt, qui proprie regni*
vel

vel regis Capitanei dicuntur. Sunt et alii, qui ab istis feuda accipiunt, qui proprie regis vel regni Valuassores dicuntur, sed hodie Capitanei appellantur, qui et ipsi feuda dare possunt. Deinde habebant in districtu suo iurisdictionem ordinariam et regimen civile, quod tam ad vassallos, quam ad reliquos subditos porrigebatur; erantque Valuassores maiores, si plena definitione debeant comprehendi, magistratus auctoritate Imperatoris per districtum aliquem minorem ea lege constituti, ut iurisdictionem regimenque haberent in subditos vassallosque suos, pace tamen belloque Seniori suo subessent. Etenim inuestiebantur territorio particulari cum iure magistratus per districtum; pace Senior, tanquam iudex superior et magistratus ipsius Regis iurisdictionem in eos habebat atque ius inspiciendi curandique, ne iniuria subditis vassallisque inferretur; bello idem Senior erat Capitaneus Regis atque Valuassoribus suis eorumque vassallis in exercitu Regis imperabat, omnesque sub signo suo habebat, ut Dux et Caput exercitus, unde Capitaneus. At vero cum ipsi hi Valuassores in vassallos suos imperium pace belloque exercerent eosque sub signis suis educerent ad exercitum Regis; factum est, ut paulatim Capitaneorum nomen assumerent. Ius Feudale Longobardicum ubique fere rationem habet nexus clientelaris et parcam facit nexus civilis regimenisque mentionem, ideoque haec breui persequar. CAROLVS M. Capitulari nn. 779. cap. 21. apud GEORGISCH p. 546. iam constituit: *Si Comes in suo ministerio iustitias non fecit, Missos nostros in sua casa soniare faciat, usque dum iustitiae ibidem factae fuerint. ET SI VASSVS NOSTER IUSTITIAS NON Fecerit, tunc et Comes et Missus ad ipsius casam sedeant et de suo viuant, quousque iustitiam faciat.* Iustitiam facere esse ius dicere et iustitiam iure magistratus et officii administrare, vel ex illa formula solenni, qua iudices ad iustitias faciendas sedere dicuntur, intelligitur, quod diplomata apud MVRATORIVM T. I. Diff. V. p. 169. Diff. XIII. p. 954. p. 970. p. 974. T. II. Diff. XXXI. p.

967. docent. Sunt plura loca, quae Valuassorum maiorum iurisdictionem ordinariam confirmant. *Capitularia CAROLICALVI Tit. XXXX. cap. XI.* apud BALVZIVM T. II. p. 214. fanciunt: *Ut Comites et Missi AC VASSI NOSTRI ET MINISTERIALES regni nostri unusquisque secundum ordinem et dignitatem ac possibilitatem suam pacem et iustitiam IN SVIS MINISTERIIS faciant et IVSTE OMNES sub Dei respectu IVDICENT.* Idem etiam in Italia obtinuisse, ex multis locis cognoscitur. Nam praeter sanctionem CAROLI M. ex *Capitulari an. 779.* in legibus Longobardicis apud GEORGISCH p. 1137. cap. 18. relata; PIPPINVS Italiae Rex cap. VIII. p. 1178. constituit: *Et de Longobardis Comitibus, qui ex ipsis neglectum posuerit ad iustitiam faciendam, sicut illorum lex est, ita componat. Et si Gastaldius aut Sculdais vel loci Praepositus de qualibet iudiciaria, tam ad suos pagenses, quam ad alios, qui iustitiam quaesierint, non fecerint, sicut lex ipsorum est componat. Et si forsitan Francus aut Longobardus habens beneficium iustitiam facere noluerint, ille iudex, in cuius ministerio fuerit, contradicat illi beneficium suum interim, dum ipse aut missus eius iustitiam faciat.* Quamobrem Valuassores saepe etiam memorantur in eis personis, quae auctoritate publica iuridicando in regno Longobardico praepositae fuerunt. *Tabulis an. 1116.* apud MVRATORIUM T. III. Diff. LIII. p. 685. vetitum legitur: *ne Dux, Marchio, Comes, Capitaneus, Vavassor, vel aliqua magna paruaque persona praedictum monasterium sine legali iudicio disvestire vel inquietare audeat; et CHARTA an. 1117. T. II. Diff. XXXI. p. 945. nullus Patriarcha, Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Capitaneus, Vavassor, Aduocatus, Gastaldio, Villicus, Decanus, --- sine legali iudicio disvestire audeat;* atque exinde aliud DIPLOMA apud VGHELLI *Italicae Sacrae T. IV. p. 593.* interpretandum esse censeo, vbi hi iudices memorantur:
Dux

Dux, Marchio, Comes, Vicecomes, Sculdatio, Decanus noster. NOSTRORVMQVE MILITVM MILES, seu cuiuscunque ordinis persona. Tandem insignis est locus apud MVRATORIVM T.I. Diff. X. qui apud IENICHEN Thef. Iur. Feud. T. III. p. 294. existat, quo haec referuntur: Tunc priuatur suis iuribus pars Capitaneorum et Vassallorum iam tribus vicibus per populum exclusa, quae totis viribus ciuitatem istam infestauerat. Nulli parentelae licitum fuit dicere deinceps, se habere sanguinis iudicium super vassallum, vnde vassalli se vassallos esse confinxerunt. Sola domus Vicecomitum hanc nobilitatem retinuit et vassallos habere potuit propter fidelitatem, quam habuit ad ciuitatem Mediolanensem. Ex quibus omnibus intelligi posse arbitror in iudiciis ordinariis etiam Valuassallos esse ponendos. Quamobrem non dubito, quin moribus maiorum etiam iurisdictionem in vassallos suos exercuerint.

§. XVII.

Valuassallos maiores iurisdictionem ordinariam in vassallos suos exercuisse, probatur;

II.) EX LEGE CONRADINA ET IVRE FEVDALI LONGOBARDICO.

Constitutio Conradina non quidem expressis verbis memorat Valuassallos maiorem iurisdictionem, sed cum aliunde constat, ipsos iurisdictione ordinaria fuisse praeditos, et omnino etiam lege ista breui eorum mentio fiat; ipsa res nullum dubitationem habere potest, neque latet ratio cur CONRADVS A. tam longam de eorum iurisdictione eiusque exercitio non inferuerit sanctionem. Discordia enim inter Capitaneos et Valuassallos exarserat, ad quam extinguendam lex lata, ideoque horum iura erant sancienda. Constitutio enim ita inest:

„Ad reconciliandos animos seniorum et militum, vt ad inuicem semper inueniantur concordēs et vt fideliter nobis

„et suis senioribus seruiant et deuote, praecipimus et firmiter statuimus ----.“

Iura feudorum Longobardica etiam fortissimum praebent argumentum. Seniori enim tribuunt iurisdictionem in vassallos, Vassallos autem referunt ad Seniores eosque, qui feudum dare possunt, ideoque efficitur, vt habeant iurisdictionem feudalem in vassallos, sed cum haec sine ordinaria non intelligatur, sequitur, vt etiam ordinariam habeant, et feudalis nihil aliud sit, quam exercitium iurisdictionis ordinariae in vassallos districtus in causis feudalibus institutum. Quamobrem de modo quaeritur. Equidem hic omnia secundum sanctionem legis Conradinae esse merienda arbitror, adeo, vt iudicium feudale in confessa vassalorum, curiae Parium, habeatur. Hoc enim moribus maiorum constitutum, sanctione Conradina in Capitaneis firmatum, non poterat non in Valuassoribus iustum esse, id quod etiam Imperator his verbis omnino innuere videtur, ait enim :

„Hoc autem de maioribus valuassoribus obseruetur. De minoribus vero in regno nostro aut ante Seniores aut ante Missum nostrum eorum causa finiatur.“

Quaeritur de vero huius capituli sensu. Ipsa res et totius sanctionis nexus hanc interpretationem suggerit. CONRADVS A. amplam sanctionem de iuribus Valuassorum maiorum erga Capitaneos conscripserat, iam eadem dispositio inter Valuassores minores et maiores sancienda erat, quod binis verbis fieri quidem potuisset, sed placuit ablegare minores Valuassores vel ad Seniores vel ad Missos. Duplex antecedit sanctio, altera de iudicio feudali Parium, altera de appellationibus in causa feudali. Vtramque his verbis comprehendi arbitror. Primum quidem causae minorum Valuassorum referuntur ad Seniores, scilicet ad iudicium feudale Seniorum, vt eodem iure cum maioribus Valuassoribus vtantur. Deinde etiam Legati Augustales eandem causam cognoscere et finire possunt, sed quo pacto quaeritur. Dupli-
ter

ter id contingere poterat; primum quidem vice sacra concurrentem cum quolibet ordinario exercebant iurisdictionem, ideoque non dubitandum, quin etiam iudiciis feudalibus adfuerint auctoritate Caesarea; deinde poterat hoc contingere appellatione ad Imperatorem interposita. Nam cum de appellatione paulo ante sancitum fuerat, idque prorogari debebat ad Valuassores minores, breui tantummodo Missorum dominicorum facta est mentio, quippe vice sacra constituti appellationum recipiendarum et cognoscendarum habebant potestatem. Ex quo intelligitur utramque sanctionem et iudicii et appellationis ad Valuassores minores esse prolatam. Atque id etiam *I. F. 13.* his verbis confirmatur: *Si contentio fuerit inter Capitaneos, coram Imperatore definiiri debet. Si vero fuerit contentio inter minores valuassores et maiores de beneficio, in iudicio parium definiatur vel per iudicem curtis.* Itaque hic triplex ratio iurisdictionis et iudicii feudalis ponitur. Capitanei Imperatori, Seniori suo, subsunt, ideoque eorum controuersiae ad eius iurisdictionem spectant; maiorum Valuassorum causae feudales in iudicio Parium coram Seniore audiri debent et finiiri; minorum Valuassorum contentiones iidem ad iudicium Parium referuntur, scilicet sui Senioris, Valuassoris maioris. Quam quidem interpretationem vitio carentem aliis anteponendam puto. Haecenus iudicia feudalia vidimus, sed nullam iurisdictionem feudalem, sequitur igitur, ut huius natales inuestigemus. Vna eademque quidem est iurisdictionis feudalis, dupliciter tamen exercetur, vel intra Curtem vel extra Curtem, ideoque necesse est, ut vtriusque etiam in originibus eruendis habeamus rationem.

CAPVT IIII.

DE PROPAGATIONE IVRISDICTIONIS FEVDALIS EX IVRISDICTIONE ORDINARIA ET ORIGINE IVRISDICTIONIS FEVDALIS EXTRA CVRTEM.

§. XVIII.

Introduktionem complectitur.

Illa potestatis iudiciariae portio, quam in iudicio feudali haecenus cognouimus, a ciuili iurisdictione, cuius radicibus cohaeserat, paulatim separata et seiuncta naturam propriam induit, et iuxta ordinariam iurisdictionem, matrem suam, existere, propriae auctoritate, vi ac potestate in causis feudalibus exerceri coepit, tantaque medio aeuo habuit incrementa, vt latius serpere ipsamque iurisdictionem ordinariam obumbrare videretur. Quamobrem iudex ciuilis et feudalis monumentis medii aevi vbi-que commemorantur, vt ipse adeo Imperator causarum feudali-um et ciuili-um iudex creari dicatur, quanquam vna persona vtramque iurisdictionem exercet. Quo pacto hoc, quibusque ex causis processerit, et quibus legibus firmatum constitutumque fuerit, videndum. Ne tamen putes hoc simul et vno impetu factum esse. Iura enim patria non ex ingeniis Iureconsultorum prouenerunt, sed ex natura et regimine Germanorum sponte nata adoleuerunt, latisque legibus non tam constituta, quam potius agnita et firmata fuerunt. Eundem in modum iurisdictione feudalis paulatim radices egit creuitque, et ante iam iuxta stirpem suam stetit floruitque, quam legibus sancita fuit. Quamobrem tempus certum, quo id factum reperiatur, definiri nequit, nisi, quod iam seculo XII. vestigia deprehendantur, seculo autem XIII. late patens

patens iam cognoscatur. Quare ex quibus causis hoc contigerit indagare studebo.

§. XVIII.

Causae, quibus effectum fuit ut iurisdictio feudalis ex ordinaria propagaretur, inuestigantur eoque refertur;

I.) IUDICIUM FEVDALE.

Cum non vna lege iurisdictio feudalis fundata, aut per procellas ipsiusque regni discordias lata et propagata, animos oculosque scribentium in se conuerterit; sed, vti fieri solet, paulatim serpere et incrementa capere coeperit; factum est, vt de eius originibus causisque fere nihil memoriae proderetur, initia contra feudorum et progressus per bella et caedes insignia tam legibus, quam aliis monumentis ad posteritatem propagarentur. Quamobrem nostrum erit magis obseruare mores maiorum et medii aeni regimen, indeque causas colligere, quam ex legibus monumentisque prima initia causasque demonstrare. Tres autem cogitando colligendoque adsequi possum causas, quarum vna in iudicio feudali posita est, altera ex disciplina feudali moribusque medii aeni repetitur, tertia autem in iudiciis perpetuis paulatim constitutis rationem habet. In Germania iudicium feudale aequè ab antiquissimis temporibus obtinuit atque in Italia, neque vnquam a dominis haec Germanorum libertas videtur in dubium vocata, vt insigni aliqua lege sancienda et defendenda foret. Iudicium Principum, quod tam late pater, est iudicium Parium, atque in territoriis tot vassallorum conuentus vbique memorantur, vt iudicia feudalia et ante et post CONRADVM A. in Germania nihil dubitationis habere videantur. Iam imperantibus Carolingis in Germania iudicia Parium constituta et moribus maiorum recepta fuisse, monumentum insigne in *Foedere communi Imperatoris et Regum vtriusque Franciae* apud SCHILTERVM *Inst. Iur. Publ.*

Publ. T. II. docet, vbi CAP. X. cautum: *vt nostri fideles vnusquisque in suo ordine et statu veraciter sint de nobis securi, quia nullum ab hinc in antea contra legem et iustitiam vel auctoritatem ac iustam rationem aut damnabimus aut dehonorabimus, aut opprimemus, vel indebitis machinationibus adstringemus; et CAP. XII. Et si aliquis de subditis in quocunque ordine et statu de hac conuenientia exierit aut se retraxerit, vel huic communi decreto contradixerit, Seniores cum veraciter fidelibus suis, haec secundum Dei voluntatem et legem ac iustam rationem, velit, nolit ille, qui diuino consilio et decreto et huic conuenientiae resistens et contradicens fuerit, exequantur. Et si aliquis de Senioribus de hac conuenientia exierit aut se retraxerit, vel huic communi decreto, quod absit, contradixerit, cum plures Seniorum nostrorum fideles et regnorum primores in vniam conuenerint eorum, qui obseruauerint, consilio et Episcoporum iudicio ac communi consensu, qualiter de eo, qui debite admonitus incorrigibilis perseverauerit, agendum sit, faciente domino, decernatur.* Plura per medium aeuum occurrunt monumenta, quibus necessitas constituendi iudicium Parium probatur, quorum vnum excitabo. *Tabulis an. 1291. apud MARQV. HERRGOTT Geneal. Dom. Austr. Cod. Prob. Num. DCLXII. RVDOLPHVS R. R. vniuersis hominibus vallis in Sweitz liberae conditionis existentibus — inconueniens nostra reputat Serenitas, quod aliquis seruilis conditionis existens pro iudice vobis detur, propter quod auctoritate regia volumus, vt nulli hominum, qui seruilis conditionis exstiterit de vobis de caetero iudicia valeat aequaliter exercere. Haec sanctio omnino interpretanda videtur de ipso iudice, sed eadem adfessorum est ratio, vt inde omnino firmum ducatur argumentum. Quamobrem nemo fortassis in dubium vocabit, iudicia Parium per Germaniam etiam in feudis vassallisque ab antiquis inde temporibus obtinuisse, nisi, quod non in omnibus prouinciis, tam distinctam a iudiciis ciuilibus rationem habuerunt. Iudicia enim prouincialia ex consensu vassallorum fere constabant, vt iudicium feudale separatim constituere superfluum videretur. At vero*

vero cum iudicia feudalia in Italia ex lege Conradina, et in Germania moribus prouinciarum constituerentur; factum est, ut peterent singularis iurisdictione in causis vassallorum exerceri videretur, eaque praerogatiua vassallorum euaderet. Quare potestas iudiciaria ad causas feudales prolata fuit, ut dominus, non tanquam iudex ordinarius, sed tanquam Senior iudicia feudalia convocaret, Pares curiae constitueret, propriamque potestatem confirmando exequendoque sententiam exerceret. Itaque iam alia erat ciuilium alia feudalium causarum ratio, indeque paulatim iurisdictione feudalis nata, moribusque educta et tandem legibus confirmata fuit. Atque iam nouum seruitiorum genus invaluit, ut vassalli tam ad iudicium feudale constituendum, quam ad munus iudicis subeundum, causamque cognoscendam definiendamque vocati se sisterent. Obligatio haec aequae atque ipsa iurisdictione facta et propagata fuit ex iurisdictione ordinaria atque ex ista obligatione comparendi in iudicio, cuius obligationis mentionem supra iam fecimus. Quae quidem tabulis quibusdam confirmabimus.

§. XX.

Illustrationes rerum propositarum afferuntur;

I.) EX MONUMENTIS REGNI ITALICI.

Italiae et Germaniae coniunctio ab OTTONE I. vsque ad MAXIMILIANVM I. arctiore quodam vinculo adstricta, aequauit fere vtriusque regni iura, nisi, quod vassalli Italiae expertes regiminis in Germania pati debebant, ut Principes et vassalli Germaniae cum Imperatore et Seniore suo Italiae imperarent, adhibitis tamen in consortium regni Italici proceribus. Itaque iurisdictione quoque feudalis, tam in Italia quam in Germania, eodem fere tempore conspicitur. *Tabulis an. 1134. apud PETR. DE MARCA Append. Marcae Hisp. Num. 385. p. 1277. vassallus domino*

G

ait:

ait: et faciam tibi hostes et caualcadas, curtes et placitos et sequimenta cum meo corpore et cum meis militibus de Vicecomitatu Ceraniae; in charta an. 1136. apud MVRATORIVM T. I. Diff. XI. et IENICHEN Thes. Iur. Feud. T. III. p. 315. refertur iudicium a Regenza Augusta, Lotharii Imp. vxore, de feudo aperto cum Principibus Teutonice et Latinis habitum, vbi, causa ciuili cognita, quaestiones feudales remittuntur ad Seniozem his verbis: qui vero pro feudo aliquid inde quaereret, ad curiam Abbatis veniret, et ipse congregatis ecclesiae fidelibus eorum et Aduocati consilio iustitiam petentibus faceret. INNOCENTIUS III. cap. 13. X. de Iudiciis controuersis Regum Angliae et Franciae se immiscens ait: Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium, nisi forte iuri communi per speciale priuilegium vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum, sed decernere de peccato. FRIDERICVS II. an. 1223. codicillis apud VGHILLI Ital. Sacrae T. X. conferimus, inquit, venerabili Abbati cuncta bona feudi et pertinentias, et vassallos et feudum sanctae Veneris cum pertinentiis suis, et specialiter Casale Tauelli CVM VASSALLIS ET IURISDICTIONIBVS SVIS. In charta an. 1252. apud MVRATORIVM T. I. Diff. XIV. p. 303. haec fidelitatis sacramento leguntur: et si contra praedicta vel aliquid praedictorum fecero, ex nunc spontanea et libera voluntate me amissioni feudi subitico et iuri, quod in dicto feudo habeo, ex nunc renuncio, ita, ut dominus Marchio auctoritate propria mihi illud auferre possit et ipse ingredi possessionem, non expectata Parium curiae sententia. Et liberam licentiam et potestatem do ex nunc iis, qui electi erunt ad cognoscendum inter dominum Marchionem et vassallos, confirmandi, quod per dominum Marchionem factum fuerit in auferendo feuda et ingrediendo possessionem eorum iuxta formulam praedictam. Et ita dominus et vassalli ad inuicem osculati fuerunt. Tabulis an. 1284. Italiae Sacrae T. V. p. 193. iudices selecti aiunt: Nos — et vassalli Pares et iudices generales Curiae vassallorum Cenetensis Episcopi et Comites et ipse Episcopus in praefata generali curia, tam a praedicto domino Episcopo et Comite, quam

quam a praedictis vassallis et curia ipsius D. Episcopi et Episcopatus in concordia electi et deputati ad cognoscendum, diffiniendum et sine debito decidendum de uniuersis et singulis quaestionibus, quae essent et verti et oriri possent inter praesatum D. Episcopum et Comitem ex una parte suo nomine et episcopatus eius Cenitenses praedicti et vassallos seu aliquem de vassallis ipsius et Episcopatus praedicti ex altera, cognoscentes — procuratorio nomine ipsius Episcopi. CLEMENS V. cap. II. Clement. de sententia et re iudicata, examinat proscriptionem Henrici VII. Imp. contra Robertum Siciliae Regem promulgatam, eamque esse nullam et inuolidam ait, quia Rex Siciliae Imperatoris iurisdictioni non subesset; Denique, inquit, licet Rex ipse terras aliquas ab imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, sed in regno praefato domicilium suum fouebat, unde Imperator in ipsius personam nulla ratione terrarum huiusmodi, nisi natura feudorum debitam superioritatem habebat.

2) EX MONUMENTIS REGNI GERMANICI.

Eaedem fere rationes iurisdictionis feudalis in Germania inveniuntur, quod ex causa supra allata nemini mirum videbitur. In LEGIBUS HENRICI I. Regis Angliae c. 31. refert CAROLVS DV FRESNE T. V. p. 131. etiam hanc: *Vnusquisque per Pares suos iudicandus est et eiusdem Prouinciae, peregrina vero iudicia modis omnibus submouemus.* Comes Flandriae Regi Galliae tabulis an. 1226. apud LEIBNITIVM Cod. Iur. Gent. Dipl. p. 12. num. 9. promittit: *Nos et successores nostri non inquietabimus nec gerrabimus dominum regem — nec ei deficiemus de seruitute et iure faciendo, quandiu dominus rex velit facere nobis ius in curia sua per iudicium Parium nostrorum;* Princeps Anglus Philippo, Regi Francia, ad quem Barones quidam conquestum venerant, WILHELMI BRITONIS Philippidos Libro VI. p. 112. secundum editionem Barthii, scribit: *His ego sum dominus, tu Rex mihi, vera fatebor, Ius tamen est et tu rectum esse fateberis, ut qui*

~~—————~~

Sunt mihi subiecti subeant examina nostrum
 Prima fori, qui si defecero forte, quod absit!
 Iudicio Parium tunc me tractabo meorum.
 Accedant igitur prius ad me, iudicioque
 Stent nostro, faciam quidquid ius iusserit illis,
 Consilioque illos Parium tractabo suorum,
 Vel sine lite magis omni cessante querela,
 Ut maiestatis saluetur gratia vestrae
 Restituam plene, nulla mihi parte retenta,
 Omnia, quae per nos sibi adempta fuisse queruntur.

Plura diplomata, quibus iudicium Principum et Parium in exercenda iurisdictione Caesarea memoratur, ubique fere obuia sunt, ut adeo hoc loco collectionem instituere superuacuum videatur. In Germaniae Prouinciis idemprehenditur. *Tabulis an. 1235.* apud WESTPHALENIVM *Monument Cimbr T. I. p. 2100. et T. IV. p. 928.* domini de Werle vrbi Plauen priuilegia patrum confirmant, in quibus hoc: *Item aequam partem habere debent filiae cum filiis in omnibus bonis, tam feudis quam aliis, et si non sunt filii praestari debent filiabus bona patris.* Idem ciues iurisdictioni ordinariae territorii exempti quidem, sed iurisdictioni feudali parere debent, quod his verbis declaratur: *item datum est omnibus in terra morantibus, quod nunquam ad consilium, quod Markthingk vocatur, sint compellendi, similiter ad ius Factale, quod Landrecht vocatur, sint minime citandi, sed tantum ad ius, quod Mannrecht vulgo vocant.* Quare intelligitur exemptionem a iurisdictione ciuili, non liberare a necessitate sistendi se in iudicio feudali, interprete WESTPHALENIO *Praefat. T. IV. p. 109. lit. d. GVDENVS Cod. Dipl. T. III. num. 39. chartam an 1308.* exhibet, qua, controuersia inter dominum et duos vassallos mota, iudex curtis ita fatur: *Nobis itaque — de mandato domini Petri Archiepiscopi Moguntini praesidentibus in iudicio in villa Eltwil, quae est de proprio fundo ecclesiae Moguntinae*

tinae in termino, ad quem D. Petrus Archiepiscopus praedictus eosdem milites mandauerat in iudicium euocari, praefatus Ludouicus in nos tanquam in iudicem consensit et pro Henrico fratre suo absente contumaciter de rato solenniter cauerat de iudicato soluendo et quod iudicatae rei pareret — processimus ad sententiam diffinitiuam proferendam deliberatione diligenti consilioque maturo honorabilium virorum — et plurium aliorum ministerialium et fidelium ecclesiae Moguntinae. AVCTOR VETVS de Beneficiis, etiamsi verbis non distinguat iurisdictionem feudalem a iudiciis feudalibus, ordinem iudiciorum feudalium tamen ita persequitur, vt non possit non inde propria feudorum intelligi iurisdictione; CAP. II. §. 7. ait. cum praedicto modo, homini incusato dominus beneficaliter diem determinet, hominibus suis praecipiat sententialiter, vt eius beneficali iuri intersint, quod qui non fecerit domino vadiabit, et §. 8. similiter homo incusatus fiet, si dominus sibi sententialiter determinat diem beneficalem in eius praesentia absque contradictione iusta et is in termino non comparet. Causae in quibus dominus iudicare potest, definiuntur §. 46 -- 51. et quam sancte iudicia feudalia fuerint habita §. 36. cognoscitur, vbi: homo cum venerit ad beneficalem determinatum diem in curiam, in qua dominus placitat, neminem introducat, nisi domini sit homo. Quod enim si faciat, domino pro quolibet vadiabit, aut introduxisse se eos iuramento purgabit. Quare etiam ad se sistendum in iudicio feudali obligatur vassallus, vt causam cognoscat et definiat; nam legitur cap. I. §. 16. Homo etiam domino suo in hoc seruiat, vt beneficales sententias sibi inueniat, cum dominus egerit ante meridiem in diebus absolutis. Ex quibus perspicitur plenum ea tempestate iurisdictionis feudalis viguisse exercitium, iudicemque provinciale seu civilem a iudice feudali distingui, quanquam fere vtramque personam coniunctam reperimus. De iurisdictione Principum Electorum feudali cauetur apud HARPPRECHTIVM Archiv. Cameral. T. I. p. 99. wann ein ieglich Churfürst die Freyheit haette das Niemand keinen seinen Mann laden sollt für kein Gericht noch bekla-

gen, dann vor dem Churfürsten, des Mann er wäre und da soll dem Kläger anverzüglich Recht beschehen nach seines Hofes Recht und Gewohnheit. TABVLIS an. 1376. apud HONTHEIMIVM *Histor. Trevir. Dipl. T. II. p. 233.* Carolus IV. Archiepiscopo Treuirensi confirmat iurisdictionem feudalem: *vt, licet Treuirensis subditi seu vasalli forte ipsius Imperatoris et Imperii vasalli forent, attamen ad iudicium Curiae Imperialis vel alterius cuiuscumque non debeant trahi in viti, sed coram Archiepiscopo similem Imperiali aulae iudiciorum formam exercente, litigare teneantur.* Plura diplomata aut Iuris Feudalis Saxonici et Allemanni loca, excitare nolo, vt ne multitudi-
ne legentes obruantur.

§. XXI.

Causae, quibus effectum fuit vt iurisdictio feudalis ex ordinaria propagaretur, inuestigantur eoque refertur;

II. DIFFIDATIONVM BELLORVMQVE PRIVATORVM LICENTIA.

Alteram iurisdictionis feudalis ex iurisdictione ordinaria propagatae et proprio loco constitutae causam in moribus medij aevi bellorumque priuatorum effrenâ licentia ponendam esse arbitror. Istos enim mores maximam vim in iurisprudentiam publicam priuatamque habuisse neminem fugit, *reliquiasque iuris mo-
nuarii in iure Germanico VIR ILLUSTRIS SELCHOVIVS singulari fibello* collegit; disciplina tamen feudalis per istud tempus plene formata et ad summum fastigium euecta fuit. Cum enim omne ius in manu esset positum, duplex emergebat appetendi nexum clientelarem causâ, vna quidem, vt plures praesto essent milites, tam ad vim rapinamque repellendam, quam ad bellum inferendum; altera, vt vassallus singularem Senioris sui tutelam haberet. Quare factum est, vt Germania euaderet respublica feudalis, et fides vassallitica opinione istius seculi sanctissime habita,
fidem

fidem subditiam non modo longe superare, sed adeo absorbere videretur. Inde singularis praerogatiua vassallis non adhaesit solum, sed ipsi etiam eandem omnibus modis tuiti sunt, et cum singularem tam inter se quam cum domino societatem haberent, omnes alios a iudicio feudali arceuerunt, vt non distincta solum causarum ciuiliū et feudaliū inde orirentur iudicia, sed etiam in vtrisque separata et distincta exerceri videretur iurisdictio. Itaque honos factus fuit ad fidere iudicio feudali et ab amicis paribusque suae curiae et societatis indicari, vt omnem fere aliam detrectarent iurisditionem. Inde principium inualuit, vt dominus feudi iudicaret suos vassallos, quod peperit ipsam iurisditionem feudalem. Foedera mediū aeuī inter tot fluctus reipublicae inita, id multis locis testantur, pauca delibare ac decerpere iuuat. In LEGIBVS societatis S. Georgii apud DATTIVM de P. I. Publ. Lib. II. cap. III. p. 240. de controuersis haec est: *Berürten aber die Spänn Erbschaft oder Lehen, so soll solch Erbschaft, ob die eigen ist, berechtigt werden an den Gerichten, da sie gewollt, und die Lehen alhergen dahin sie gehören; et in TABVLIS foederis cum Duce Wirtenbergico an. 1464. in tit. p. 246. conuentum: und in allen vortgeschriebenen Rechten soll vffgescheiden seyn, was Lehen antriest, dass das vor des Lehenherrn, von dem es zu Lehen gehet, Richter und Mannen berechtigt werde; in TABVLIS Sueuici foederis an. 1496. p. 327. num. 8. in primis autem TABVLIS foederis prorogati an. 1500. apud DATTIVM p. 354. cap. 17. 19. cautum: So aber Spann würden um Lehen da dann baid tayt der Lehenschaft von einem Herren herüründt bekanntlich wärendt, so soll dasselbig vor dem Lehenherren und den Lehennannē, wie sich gebürt, berechtigt werden. Ob aber die Parteyen der Lehenschaft dermass nit bekanntlich weren, sunder die eine Partey vermaint, dass das Gut, darum Spann, eigen, und die andere vermaint dass es Lehen were, sollich Spann sollen allweg geleutert und ufgetragen werden vor dem Richter der von des antwertenden tails Partey — aber umb die Gewehr, Brauch, innhaben, possess, Dienstbarkeit*

barkeit der Lehen, Güter, oder sunst, dergleichen Sachen soll die rechtverdigung zu yeder zeijt vor dem ordentlich Gericht, darinnen die Güter gelegen sind, geschehen. Rhenani nobiles in FACTO LANDAVIENSI an. 1522. apud LVNIGIVM Arch. Imp. P. Sp. Cont. III. Sect. III. p. 4. constituunt: doch ist auch hie neben bedacht, ob Iemand der vnsern mit einigen wer der were Lehn-Güther oder Gerechtigkeit halb irrig würde, oder zu schaffen gewinne, solche Sachen sollen nach ihrer Art und Natur von dem Lehn-Richter und Mannen, wie vor alter Herkommen, verhandelt, gehandelt und entschieden werden, was auch dieselben darinnen sprechen oder erkennen, dabey soll es ohn appelliren und weiter suchen bleiben. Porro equites Franconici condicunt apud LVNIGIVM loco laudato p. 6. sondern das Recht suchen, um Eer, und Glimpfs vor den ordentlichen Richter, um Lehn vor dem Lehn-Herrn, von dem es herrühret, Plura exempla legitur apud DATTIVM Lib. II. cap. XVII. et XVIII. quae quoniam a diligentissimo DATTIO p. 459. collecta et digesta deprehendo, ipse hoc labore superfedeo. Ex quibus perspicitur bella ista et foedera magnam omnino vim ad iurisdictionem feudalem stabiendam formandamque habuisse. Sed tertiam causam videamus.

§. XXII.

Causae, quibus effectum fuit ut iurisditio feudalis ex ordinaria propagaretur, inuestigantur eoq. refertur;

III) IVDICIORVM PERPETVORVM AD IVRISDICTIONEM
ORDINARIAM CIVILEM EXERCENDAM
CONSTITVTIO.

Magnam etiam vim in formanda effingendaque iurisdictione feudali habuit iudiciorum perpetuorum constitutio. Quoad enim Imperator cum Principibus suis et Staibus regni iurisdictionem in iudicio Principum exercebat, et quousque Principes in
comi-

comitiis et conuentibus populi et salutem territorii curabant, et ius adhibitum in consilium vassalli et statibus territorii reddebant, nulla fere de separandis causis ciuilibus et feudilibus mouebatur quaestio. Senior enim et vassalli aderant, vtrique causarum generi iudices et arbitri moribus maiorum constituti. At vero suadente vtilitate et urgente necessitate, vt et iudex auctoritate publica et viri litibus iudicandis constituerentur; Senior de iure suo et iurisdictione feudali sollicitus, vassalli singulari illa praerogatiua, iudicio Parium, exornati; vtrique autem in consessu vassallorum causas suas disceptare astricti, potestatem cognoscendi iudicandique causas feudales non in Praefectum iuri dicundo transfulerunt, sed pristinam in hoc genere seruare formam maluerunt. Inde necessaria iurisdictionis ordinariae et ciuilis a notione causarum feudalium secuta est separatio, quae id simul effecit, vt de finibus vtriusque iurisdictionis regundis saepe quaereretur. Quamobrem inde regula elici et praesumptio constitui potest, nullam, neque domini directi neque iurisdictionis feudalis portionem in iudicem ordinarium perpetuae iurisdictionis causa constitutum, translatam censi, nisi aut lege pactouae iudicijque formula, aut more maiorum receptum doceatur.

Effectus huius causae demonstrantur;

1) IN IURISDICTIONE IMPERIALI.

Hanc equidem praecipuam esse causam arbitror, quod iurisdictione Caesarea in duas partes in ciuilem et feudalem distincta fuit. Vassalli enim imperij non patiebantur, vt ipsorum dignitati hoc modo officeretur, et causae maiores ad iudicem vice sacra constitutum ablegarentur, quanquam post multa discrimina id tandem factum est. *Constitutione FRIDERICI II. an. 1335.* facta, qua iudex Curiae ordinatus fuit, apud SENKENBERGIUM *Medit. Iur. et Histor. Fasc. II. p. 351.* cautum: *Wir setzen auch*
H
daz

daz dez Richez hof hab einen hofrichter, der ein Fri Man si, der sol
 auch an dem Ampt ze dem minsten ain iahr beliben, ob er sich recht
 und wohl behaltet. Der sol alle tage ze Gericht sitzen, ann die sunnen
 tag und ann die heiligen tag, und sol den Luten richten, die in cleg-
 nund von allen Luten, ann Fursten und andere hoe Laeut, swa es in gut
 an ir Lip, oder an ir Erb, oder an ir reht, oder an ir Lehen, da
 wellen wir selb richten. Haec prima mihi videtur iurisdictionis
 distinctio in imperio, qua quidem non omnis iurisdictionis
 ordinaria in duas partes diuisa fuit, vt vna feudales altera ciuiles
 causas complecteretur, sed initium distinctionis tantummodo fa-
 ctum est primaque eius in iurisdictione imperiali fundamenta ia-
 cta fuerunt. Nam plures eiusdem rei sanctiones his principiis
 superstructae fuerunt, quas collegit PFEFFIGERVS *ad Vitria-*
rium T. III. p. 312. sed iudicio et acumine recensuit BLUMIVS
de iudicio Curiae Imperialis cap. I. §. 4. CONSTITVTIO Regimenti
Wormat. an. 1521. §. 71. et ORDINAT. CAMERALIS an. 1555. P.
II. Tit. VII. iurisdictionem feudalem plene separarunt in casu in-
 primis feloniae. Verba haec sunt: *Ob auch Sachen vorfielen, Für-*
stenthum, Herzogthum, Graffschaften etc. belangend, so vom Reich
zu Lehen rühren, so einen Theil gützlich und endlich abgesprochen
werden sollten, derselbigen Erkenntnis wollen wir uns, als römischer
Kaiser hierein, doch sonst in andern Sachen diser Ordnung unabbrü-
chig, vorbehalten haben, doch dieselbige aus dem Reiche deutscher Na-
tion nicht ziehen.

Effectus huius causae demonstrantur:

2) IN IURISDICTIONE TERRITORIALI.

In Prouincijs Germaniae duplex ineunda est ratio. In ma-
 ioribus quidem territoriis, praesertim vbi Landstättatus inualue-
 rat, iurisdictionis quidem iudicis perpetuis vice sacra demandata
 fuit, nec tamen causarum ciuiliu et feudalium distinctio inde
 nata, sed more antiquo vtraque iurisdictionis et ciuilis et feudalis

EXER-

exercetur ab eodem iudicio, nisi quod Principes ab initio sibi iura domini directi interdum reseruarunt, quae tamen postea, aut eidem collegio aut alii, itidem vice sacra constituto, delegata fuerunt. Itaque recte KVCHELBECKERVS in *dissertat. de iure et modo cognoscendi de feudis imperii antiquo et hodierno §. VII.* iudicat: *Hinc in terris istis, ubi ius Landsassatus viget, et vassalli simul subditi eg. in Saxonia tam Electorali, quam Ducali, Marchia Brandenburgica, Austria, Bavaria, Ducatu Magdeburgensi, Brunsvicensi, atque Holfaticis, Anhaltinis et Halberstadiensibus ditionibus iudicium parium curiae cessat, et tales causae coram iudiciis provincialibus vel regimine pertractantur.* At vero in minoribus territoriis, praesertim in terris Principum ecclesiasticorum plene iudiciorum constitutio contigit, ut feudalis et civilis iurisdictio secerneretur, atque in iis territoriis, ubi plura extra Curtem feuda sunt, aliter fere fieri non potuit, quod tamen ex formula cuiusvis territorii publica iudicandum existimandumque est.

§. XXIII.

Iurisdictio feudalis moribus maiorum a iurisditione civili distincta confirmatur et stabilitur legibus imperii.

Saepissime de iuribus condendis legibusque sancendis tum demum maiores nostri cogitarunt, quando nata iam moribusque fere stabilita erant instituta. Nam contradictione rei per tempus diuturnum iam observatae exorta, bona occasio erat eam ipsam rem lege aliqua confirmare. In hunc modum plures leges, praesertim in iudiciis Principum, fuerunt conditae, atque eadem fere iurisditionis feudalis ratio est. FRIDERICVS II. celebri illa de iuribus Principum Ecclesiasticorum constitutione apud GELLENIVM in *Vita S. Engelberti Lib. III. p. 202.* SCHILTERVM *Inst. Jur. Publ. T. II. p. 110.* pluresque alios, iam spondit: *Item si aliquis vassallum suum, qui eum forte offendit, iure feudali conuenit et sic feudum euerit, illud suis vobis tuebimur.* Stabilita hic fuit

fuit Principum feudalis iurisdictio, sed longe clarius exstat *Sanctio* HENRICI VII. an. 1122. apud BVTKENS *Trophaeorum Brabant.* p. 68. ubi: inuentum igitur per sententiam Principum, quod in iure feudali omnis ministerialis feudatarius aeque iudicare possit super feudis nobilium et ministerialium, exceptis tamen feudis Principum. Ad haec sententiatum est ibi, quod quilibet nobilis seu ministerialis feudatarius a domino suo iure feudali prima citatione ad quindenam potest citari. Plenissime autem hoc sancit RVDOLPHVS I. anno 1290. apud LVDEWIGIVM de primo foro subfeudorum imperialium cap. V. §. 7. *Opusc. Miscell. T. 1. p. 690.* his verbis: Nobis pro tribunali apud Erfordiam sedentibus, praesentibus Principibus, Comitibus, Nobilibus, Baronibus, nec non Proceribus regni, petatum fuit in iudicio coram nobis, ut sententialiter definitur, si dominus aliquis habeat vassallum, qui attentat quid contra dominum, et contra quem dominus habeat actionem et ius agendi in iudicio, qualiter contra vassallum domino succuratur. Et extitit per sententiam consensu praecipuorum Comitum ac Nobilium approbatum et legitime definitum, quod ipse dominus suum vassallum praesentibus aliis vassallis coram se ad iudicium potest euocare, et cognoscere poterit pro vel contra ipsum vassallum, prout ipsorum distauerit praesentia vassallorum. Idem etiam an. 1293. constitutione ADOLFI cautum legitur apud SENCKENBERGIVM *Corp. Iur. Feudalis p. 801.* et PACE PUBLICA WENCESLAI in comitiis Francofurtensibus an. 1398. in *Corp. Recept. Imp. P. 1. p. 98.* atque ALBERTI II. lege apud DATTIVM de Pace. *Imp. Publ. Lib. 1. cap. XXVI. p. 178.* sancitur: *Wär aber solch Ansprach um Lehen oder Herrlichkeit, so soll der Vfrag seyn vor den Lehenherrn von den solch Lehen oder Herrlichkeit herkommen wäre one Geuerde.* CAROLI IV. diplomata idem confirmantia exhibet SENCKENBERGIVS *Corp. Iur. Feud. p. 804. et 809.* et litteras SIGISMUNDI an. 1434. LVNIGIVS *Corp. Iur. Feud. T. 1. Num. 27 et 28.* atque FRIDERICVS III. apud DATTIVM *Lib. 1. cap. 13. p. 99.* formula Pacis Publicae hanc legem rogat: *Item was Lehen wären, sollen*

sollen vor den Lebenrichter und Mannen verrechtet werden, und geistlich Sachen vor geistlichen Gericht und Erbe und eigen in den Gerichten, darinn es gelegen ist, one Geverde. Atque alia eiusdem Imperatoris lege an. 1466. apud LVNIGIVM Corp. Iur. Feud. T. I. Num. 26. p. 197. et Collect. Recess. Imp. P. I. p. 200. cautum: Dafs alle Leben, es sind obre oder nidre Leben, berechtet werden sollen vor dem Lebenherrn und seinne Mannen, davon sie zu leben rühren. Plura loca monumentis seculi XV. hinc illinc obuia non coaceruabo, cum et supra iam multa collecta reperiantur, atque lex imperii nouissima, CAPITVLATIO CAESAREA Art. XXI. §. 1. caueat: Wir gereden und versprechen, Churfürsten, Fürsten und Stände des Reichs, (die freye Reichsritterschaft mit begriffen) wegen ihrer angehörigen Leben, sie seyn gelegen wo sie wollen, bey ihren Lebenherrlichen Befugnissen, auch Gerichtsbarkeit in denen dabinn nach denen Lebenrechten gebörigen Fällen, alerdings obnbeeinträchtigt und ihnen darinn von keinen Reichsgerichte, neque sub praetextu continentiae caesarum, neque iudicii vniuersalis eingreifen zu lassen. Locum hunc ESTOR de Iurisdictione clientelari sibi illustrandum sumit, quanquam multae saepius mouentur et in vtramque partem disputantur quaestiones de exercitio iurisdictionis feudalis, quod vero a nostro loco alienum praeterimus.

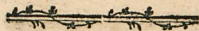
§. XXIII.

De Originibus iurisdictionis feudalis extra Curtem.

Magna saepe inter viros doctos de iurisdictione feudali extra curtem mota est quaestio. Nostrium hoc loco est origines eius causasque inquirere, sed in hoc articulo, vti fere in aliis, iura peregrina a domesticis erunt diffinguenda.

I) IVRE LONGOBARDICO IURISDICTIONE FEVDALIS EXTRA CURTEM NON INTELLIGITVR.

Ius Longobardicum feuda quidem extra curtem memorat, sed non eo, quo in Germania sequenti aeuo dicta fuerunt sensu.

Apud Longobardos enim Curtis non territorium et iurisdictionis ordinariae districtum significat; sed allodium proprietatemque Ducis, Marchionis, Comitis aut alius Senioris, a quo prouincia, pagus et districtus iurisdictionis distinguitur. In Curte plerumque palatium erat et domus Principis. Dirissimus enim Dynasta fere rector simul Prouinciae, aut Dux et Comes constituabatur, ideoque duplex haec persona accurate est secernenda. Quare ipsum palatium Curtis vocabatur, regimenque inde per prouinciam manabat atque iudicia ibidem haberi solebant. LEGE ALAMANNORVM proprietas Ducis Tit. XXXV. memoratur, et Tit. XXIX. cauetur: *Si quis in curte Ducis hominem occiderit, aut illuc ambulantiem aut inde reuertentem, triplici werigildo eum soluat — ut unusquisque homo pacem habeat ad dominum suum veniendo et de illo reuertendo;* Tit. XXX. constituitur de eo, qui *Missum Ducis infra Prouinciam occiderit*, et Tit. XXXIV. ac XXXV. is, qui in curte Ducis seditionem mouet, ab eo, qui *infra prouinciam res Ducis hostiliter inuadere praesumpserit*, distinguitur. Haec distinctio fundamenti loco etiam in iure Longobardico est ponenda, ut feuda Curtis in proprietate Senioris, feuda extra Curtem in bonis regni ac imperii data, utraque autem iurisdictioni Senioris ordinariae subiecta censeantur. Locus I. F. V. §. 1. hoc ita declarat: *Item si quis feudum habuerit in curte domini sui, non poterit ipsum feudum in aliqua parte libellario nomine alicui sine consensu domini sui dare vel pignori obligare. Similiter si extra curtem detinuerit, et dominus districtum habuerit vel alium honorem. Inde locus interpretandus II. F. LI. pr. et II. F. 54. sancitur: Ad hoc qui allodium suum vendiderit, districtum et iurisdictionem Imperatoris vendere non praesumat, et si fiat, non valeat.* Quamobrem quae iure Longobardico in feudis extra Curtem exercetur iurisdictionis, est ordinaria Seniori iure magistratus per districtum et prouinciam competens iurisdictionis, neque iurisdictionis feudalis extra Curtem mentionem reperies libro feudorum; vel quia ea tempestate iurisdictionis feudalis ab ordina-

cinaria plene distincta nondum intelligebatur, vel quia feuda extra Curtem apud Longobardos alio sensu atque apud Germanos dicuntur, praesertim si de iurisdictione feudali extra Curtem quaeratur. Quare haec praesertim natales suos ex moribus maiorum reperit.

II) IURISDICTIONIO FEVDALIS MORIBVS LEGIBVSQVE EX ORDINARIA PROPAGATA PROROGATVR AD VASSALLOS ET FEVDA EXTRA CVRTEM.

Feuda extra Curtem ea dicuntur, quae extra territorium Senioris et districtum iurisdictionis ordinariae seu extra fines provinciae et iurisdictionis territorialis sita sunt. In origines feudorum extra curtem et territorium inquirere nolo, medio aevo autem nata et constituta fuisse certum est. Quamobrem omnino de exercitio iurisdictionis feudalis in feudis extra Curtem quaeritur. Etenim hanc iurisdictionem esse exercitium iurisdictionis feudalis ordinariae in feudis vassallisque extra Curtem, atque omnino ex prorogatione esse natam, nihil fere dubitationis habet; sed ex quibus causis hoc factum sit, quaeritur. In vniuersum causa in licentia medii aevi bellisque priuatis, ex quibus omnium fere iurisdictionum confusio oriebatur, ponenda est. Miscebantur enim omnia, neque per strepitum armorum vox iudicis exaudiri poterat, ideoque de finibus iurisdictionum regundis rara erat aut nulla disputatio, nisi simul superioritatis et imperii quaestio moueretur, qualia exempla in iudiciis Principum omnino commemorantur, quo *tabulas FRIDERICI I. apud SENKENBERGIUM de Iudiciis Principum p. 19.* referendas esse existimo. Quam quidem remotam appellare possumus causam. Proximae autem fuerunt plures. Prima quidem ex iudicio Parium et necessitate vassallum coram Paribus iudicandi repetenda videtur. Feudis enim extra Curtem constitutis, non cessabat ordinaria iurisdictionio Ducis, Comitis vel Principis in cuius districtu sita erant feuda,

feuda, competens potius hic erat iudex in omnibus vassalli et feudi causis, sed cum nouae quaestiones ex nexu feudali emergent, eaeque moribus legibusque ad iudicium Parium essent referendae, concursus omnino et conflictus iurisdictionis ordinariae atque feudalis oriebatur. Iudicis enim ordinarii notio in dubium vocari non poterat, causa tamen feudalis ex ipsa lege in confessu Parium, id est vassallorum, qui ab eodem domino feuda tenebant, erat cognoscenda et definienda, sed vicit iurisdicatio feudalis, vassallus extra Curtem ad dominum vocabatur et iurisdicatio feudalis etiam in haec feuda prorogabatur. Quare necessitas Parium impedimento fuit, quo minus iudex ordinarius in hoc causarum genere exerceret iurisdictionem suam, ideoque pati deberet, vt subditus suus ad Seniore[m] et iudicium Parium alius iudicis vocaretur. Quare in hoc genere non sublata, sed impedita est iurisdicatio ordinaria. Altera causa huius prorogationis omnino etiam est constitutio iurisdictionis feudalis lege et sanctione generali facta. Senior enim iudex constituitur in causis clientum suorum, nulla ratione habita, in Curte an extra Curtem habitent et feuda possideant. Tanti enim haec res medio aeuo non habebatur, quo saepe contenti erant coercere et reprimere effrenam bellandi licentiam, etiamsi confusio iurisdictionum inde nascebatur. Quare non facile exercitium iurisdictionis feudalis etiam extra territorium et districtum iurisdictionis ordinariae denegabatur aut impediabatur, id potius legitime fieri credebatur, legibus in vniuersum de domini iurisdictione conscriptis, quod illi ipsi Principes, quorum iurisdicatio turbabatur, pactis saepe agnouerunt. In hoc autem genere tertia accessit causa, scilicet pacta contractui feudali de agnoscenda domini iurisdictione adiecta. Seniores enim ordinariam et feudalem habebant iurisdictionem, quam quidem facile ad minores et imbelles vassallos extra Curtem proferebant, at vero, ne vassallus potentior detrectaret iurisdictionem domini, saepe stipulatione inter-

interposita cautum fuit, vt se sifteret in iudicio feudali. Quamobrem in morem et ius abiit in quibusdam curiis clientelariis, vt formulae iurisiurandi, praesertim in feudis extra Curtem, haec pacto infereretur. Exempla igitur fere in Comitibus et Principibus vassallis inueniuntur, in quos aut nulla iurisdictio ordinaria erat, aut saltem dubia, inque quibus verendum erat, ne occasione data iudicium Parium potentia sua freti recusarent. Quas quidem monumentis quibusdam illustrabimus.

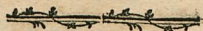
§. XXV.

Illustrationes rerum propositarum afferuntur.

Antiquissimum, quod inuenire potui, iurisditionis feudalis extra Curtem monumentum est DIPLOMA an. 1108. apud PETERVM DE MARCA App. *Marcae Hisp. p. 1233.* Raynundus Comes multis priuilegiis exornat nescio quem, qui Olerdulam, castrum a Saracenis dirutum exstruxerat et fortissime defenderat, vbi inter alia haec leguntur: *Caeteri quoque homines, qui sunt de militibus terrae nostrae, qui construxerint vel habitauerint in eodem castello, illos habeant seniores, quos modo habent, et illis seruiant et ab eis distringantur solis, si opus fuerit. Et si contentio fuerit vel placitum inter homines de Castellania et alios homines, qui non sunt sui Seniores, eorum faciant directum, et vnusquisque Senior proprios distringat suos homines.* De conflictu vtriusque iurisditionis exstat CONSTITVTIO HENRICI VII. apud BYTKENS *Troph. Brabant. p. 68.* vbi haec: *Sententiatum est ibi, quod quilibet nobilis seu ministerialis feudatarius a domino suo iure feudali prima citatione ad quindenam potest citari. Iterum si aliquis sine nobilis siue ministerialis allodium ducis de duce tenet in feudum, ipse dux cum citare potest super illo allodio super alium locum*

cum ubi habet allodium, ubicunque voluerit, si autem illud feudum sit ab alio Principe obrentum, tunc dux Feudatarium citare potest super quamcunque partem illius feudi, quod ab alio Principe descendit. Pactis hanc fuisse stabilitam iurisdictionem, plura exempla demonstrant. MVRATORIUS T. V. Diff. LXVIII. p. 849. tabulas exhibet, quibus Pontifex Comitem inuestit per cuppam argenteam deauratam et vassallus iurat: *Quod si aliqua persona pro dicta terra Comiti praefato mouere voluerit quacessionem, ipse Comes teneatur ei, in curia ecclesiae Romanae iustitiae plenitudinem exhibere.* Comites Saynenses, Treuirensis Praefulis vassalli, an. 1340. apud LVDEWIGIVM de primo foro subfeud. Imperialium Opusc. Miscell. p. 655. aiunt: *Et si quid dissensionis inter dominum Treuirensis et nos emerferit, super his coram domino nostro Archiepiscopo iuri stabimus dando et recipiendo iuxta definitionem et sententiam nobilium vassallorum dicti Archiepiscopi.* Alias huius generis pactiones Comitum Battenbergenfium an. 1227. initas exhibet ESTOR de Inuestitura p. 57. alias Comitum Rietbergenfium affert LVDEWIG libello, quem diximus cap. II. p. 681. Curia feudalis Bohemica prae reliquis fere de stabilienda et conseruanda iurisdictione feudali fuit sollicita, quod TABVLAE apud LVNIGIVM Corp. Iur. Feud. Vol. II. num. 95. p. 234. et SENTENTIA an. 1710. Vol. III. p. 220. in causa Thungiana et Herbipolitana edocent. Aliud huius generis pactum inter dominos et vassallos inutum legitur apud LVNIGIVM loco laudato Vol. I. p. 1283. et alia exempla collegit VIR ILLVSTR. HELLFELDIVS diff. de genuino fundamento iurisdictionis feudalis §. XXIII. Quamobrem plura coaceruare nolo. Vassalli intra Curtem omnino etiam pacto et iuramento iurisdictionem feudalem agnouerunt, sed haec magis cautela, quam necessitas fuit, nisi, quod mores istius temporis hanc cautionem prope exigèrent. DATIVS enim de P. I. P. cap. XI. recte iudicat; ea tempestate talem

tem hominum animis infedisse opinionem, ut eum bello peti posse putarent, quicum de pace seruanda pacti non essent, neque ullam fere, nisi ex pacto agnoscerent obligationem.

Sed haec sufficiant de originibus iurisdictionis feudalis disseruisse, multum luminis exinde ad ipsa iuris principia redundare, facile doceri possit, nisi haec ad ipsam iurisdictionis feudalis naturam, quam hoc loco exponere animus non est, pertineant. Quamobrem legentium sit arbitrium exinde delibare atque decerpere quid sibi vtile atque frugiferum videatur.

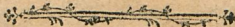

IOANNI BALTHASARI WOLKOPFFIO.

S. D. P.

CHRISTIANVS GOTTLOB BIENERVS.

Cum mihi societatem disputandi offerres, lubens eam contraxi, vel quia ingenium in TE sollers artiumque optimarum copex deprehenderam; vel quia TE mihi in iuris publici et feudalis prudentia formandum tradideras. Quamobrem a nostra societate non alienum putavi, eam TIBI elaborandam dare materiam, quae ex ipsa illa disciplina hausta sit atque deprompta. Executus es rem difficilem et arduam, quippe a tot seculis repetendam; libellum consiliis meis conscriptum exhibuisti, quem virorum doctorum suffragia laturum auguror, neque dubito, quin virtutis diligentiaeque laudes in TE redundaturae sint. Limam rerumque et verborum expolitiones adhibui quidem, sed cum principia harum rerum iam in scholis meis imbibisses, viamque, quam monstraueram, ires; factum est, ut rerum opinionumque consensus contentusque oriretur. Gratulor itaque PARENTI TVO filium, quem ipsi gaudio, patriae autem utilitati futurum spero atque confido. Caeterum vehementer opto, charissime Wolkopff, ut mox laudis diligentiaeque TVAE fructus copias, quod quidem maximam mihi pariet laetitiam, et cognosces me eodem, quo huc usque, semper futurum animo. Itaque etiam TE rogo, ut vices reddas, amicitiamque TVAM mihi etiam in posterum serues. Vale! Scribebam in litterarum universitate Lipsica A. D. X. Kalend. Iul. MDCCLXXX.

ULB Halle
005 361 435

3

EXERCITATIO IVRIS CLIENTELARIS
DE
ORIGINIBVS IVRISDICTIONIS
FEVDALIS
EX IVRISDICTIONE ORDINARIA
REPETVNDIS

1780, 4.

SCRIPTA
ET
AVCTORITATE ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
PRAESIDE
CHRISTIANO GOTTLOB BIENERO

IVRECONSULTO

A. D. XXIX. IVNII CIOIOCCCLXXX.

H. L. Q. C.

AD DISCEPTANDVM PROPOSITA

A

IOANNE BALTHASARE WOLKOPFFIO
PRETZSCHENSI.

LIPSAE

EX OFFICINA LANGENHEM. HEREDD. ET KLAVBARTHIA.